

د لمانحہ پہ قعدو کی

د شہادت پہ کوتہ اشارہ

Ketabton.com

لیکوال :

عبدالرحیم فوزی (ہروی)

ژباړن :

نعمت اللہ پٹانزی

ډالۍ

د خپل پلار شهیداسدالله سپیڅلي روح اوگرانې مورته چې تل یې
د علم اوپوهې لورته هڅولی یم په ډیره مینه ډالۍ کوم .

ژباړن

د چاپ ټول حقوق یې له ژباړن سره خوندي دي

کال: ۱۳۹۵ هـ ش

مژده درچشم سنائی تیربادا چون سنا ن

گر زمانی زنده گی خواهد سنائی بی سنن

(سنائی غزنوي)

د بشریت ستر لارښود نبي کریم (صلی الله علیه وسلم) په یوه حدیث شریف کې داسې فرمایي :

« عن ابی هريرة رضى الله عنه قال : قال النبي صلى الله عليه وعلى آله واصحابه وسلم : ان جزء من سبعين جزء النبوة تاخير السحور وتبكير الافطار واسارة الرجل با صبة في الصلوة . »

قدوری د عبدالرزاق او کامل ابن عدی مسند، فتاوی العزیزی : ۴/۱

د حدیث شریف ژباړه :

« له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی چې نبي کریم (صلی الله علیه وسلم) ویلي دي چې : د پشلمې په وخت کې د ډوډۍ خوړلو وروسته والی (د سهار راختلوته نږدې) او په روژه ماتي کې بېړه (د روژې ماتول تر لمرلویدنې وروسته د ماښام تر تحقق موندلو پورې) او دلمانځه په قعدو کې د الله (جل جلاله) د وحدانیت لپاره د شهادت په گوته اشاره کول د پیغمبرۍ داویایمې برخې څخه یوه برخه ده . »

مه نازېږئ په ښایست ددې دنیا

پاتې کېږي هم له شاه هم له گدا

ابدي ژوند درنه غواړي نیک عمل

توبه جوړه کړئ دنیا کې د عقبا

(پټانزی)

دمطالبولړليک

مخکنه

سرليک

- 6..... د ژباړن سريزه
- 9..... د ليکوال خبرې
- 10..... داستاذ ضياء احمد «فاضلي» سريزه
- 12..... دلمانځه په قعدوکې د شهادت دکلمې د تلفظ په وخت کې د شهادت په گوته سره د اشارې د عمل
- 20..... هغه اصول او قواعد چې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو په وړاندې نيوکې دفع کوي
- 20..... د حديث په متن کې د گډوډۍ نشتون
- 21..... په ظاهرالروايت کې د شهادت په گوته د اشارې د يادونې نشتون
- 22 ..... دوقاراو آرامۍ نشتون
- 23..... د شهادت په گوته د اشارې کولو په اړوند د شهيد ميرزا مظهر «جان جانان (رحمة الله عليه)» فقهي څيړنې
- 25..... په زړه پورې پلټنه
- 26..... پيوستونه
- 26..... ويل ، کول اونيت
- 27..... لمونځ هغه وخت دکمال درجې ته رسېږي چې د زړه حضور په کې منح ته راشي
- 28..... په عبادتونو او طاعتونوکې د زړه د حضور ارزښت او مرتبه
- 29..... د قيامت په ورځ د بدن د هر غړي دکړو وړو شهادت او گواهي
- 30..... د الله (جل جلاله) د سپيڅلي ذات څخه په ظاهري او باطني غړيو سره د شرک نفې کول

- 30.....تبصره (څرگندونه).
- 31.....په فعل او عمل سره د شکر ایستل او حمد ویل غوره دي ، په قول او ویلو سره د شکر ایستلو او حمد
- 31.....حمد
- 32.....د طب د پخوانیو علماوو د څیړنې پایله «د شهادت د کوتې اړیکه (نږدې والی) له زړه سره»
- 34.....دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره د اشارې د کولو په اړه دا حنا فوقهاوو کرامو (رحمة الله علیه)....
- 37.....دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته د اشارې په اړه ضروري احکام او مسائل
- 39.....دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو په اړوند د خلورگونو امامانو
- 41.....د شهادت په گوته سره د اشارې د سنت والي د نفې کولو ځینې کمزوري دلائل
- 43.....ځینې کتابونه چې د شهادت په گوته سره اشاره کول په کې تشریح او تائید شوي دي
- 44.....د لیکوال لنډه پیژندنه

د ژباړن سریزه

الحمد لله ، الحمد لله الذي أرسل بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ، والصلاة والسلام على سيدنا
ومولانا محمد وعلى آله واصحابه أجمعين . اماً بعد :

درنولو ستونکو:

هرڅوک چې د لمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو فضائل ، گټې او برکتونه د لومړي ځل
لپاره لولي کېدای شي د یرحیران پاتې شي چې دا ډول حرکت په لمانځه کې دومره نیک اثرات له ځان سره
لري دخلکو دا حیرانتیا کېدای شي د دې عمل د حکمتونو او اسرارو په اړه د معلوماتو د نه لرلو له امله وي خو ؛
ددې عمل عمده اولوی حکمت دهغه په عملي کولو کې نغښتی دی چې دهغه په اړه باید ډیرې څېړنې ترسره
شي د الله (جل جلاله) یوالی او عظمت په داسې وخت او ځای کې چې ژبه دهغه دیوالی په بیانولو سره
لگیاوي اوزره هم په هغه باندې تدبرولري او په دغه عمل باندې تآکېدو کړي ، سترگې او فکر هم پرهغه باندې
شاهد او گواه وي ، ترڅو یو واقعي لمونځ کوونکی چې پرتول وجود او هواسو یې خبروي د الله (جل جلاله)
توحید او یوالی په دې ستر عبادت کې ترسره اوبښکاره کړي او یو څرگند پیغام چې خوځوځله په یوه شپه
او ورځ کې تکرار یږي له ځان سره واخلي اود ژوندانه په ټول برخو کې ورته عمومیت ورکړي او یوازې د الله
(جل جلاله) لپاره د عبادت په کولو او د هر ډول شرک د نفې کولو په منظور خپل ځان د عزت او خپلواکیت
هسکې څوکې ته ورسوي .

دلمانځه په قعدو کې د الله (جل جلاله) د وحدانیت په منظور د شهادت په گوته سره اشاره کول سنت
دي ، اوداعمل د اسلام ستر پیغمبر حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) ترسره کړی دی او په دې اړه له
اصحابو کرامو (رض) ، د اهل سنت والجماعت څلور گونو امامانو او نورو علماوو کرامو (رح) څخه هیڅ اختلاف
اومنعنه نه ده روایت شوې بلکه داعمل د ټولو د تائید وړ څرگندلی دی . ددې لپاره چې ددې نیک او بارزښته
عمل د گټو څخه برخمن شو او په لمنځونو کې موددې عمل په ترسره کولو سره زړونه پوره حضور او آرامي ومومي
اوشیطاني وسوسې موله زړونو څخه لیرې شي او بالاخره د عبادت (لمونځ) مو د الله (جل جلاله) په لوی
دربار کې قبول شي اوله بلې خوا د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) پیروي اود الله (جل جلاله) رضایت ،

مینه اومحبت مولا س ته راوړی وي ، لکه چې الله (جل جلاله) په خپل سپیڅلي کتاب قرآن کریم کې داسې فرمایلي دي : «قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ .»

د آل عمران سورت (۳۱) آیت .

ژباړه : « ورته ووايه که چېرې تاسوالله (جل جلاله) دوست گنئ نوزما متابعت وکړئ الله (جل جلاله) به تاسو دوست وگڼي اوستاسو گناوې به وبښي اوالله (جل جلاله) ډير بښونکی اورحم والادی . » چې په پورتنی آیت شریف کې درسول الله (صلی الله علیه وسلم) په پیروي اومتابعت کې دوې ښکاره گڼي بیان شوی دي : لومړی :- دا چې دالله (جل جلاله) محبوبیت لاس ته راځي . دویم :- دا چې گناهونه بښل کیږي اودالله (جل جلاله) هرمحبوب ته دامقام نه رسیږي اوداتباع معنی هم په عمل اوطریقه کې پیروي کول دي یعنې درسول الله (ص) په قدمونو باندې قدمونه کېږدئ اودهغه په لښوونو عمل وکړئ اودهغه سنتونه ژوندي کړئ ترڅودالله (جل جلاله) رحمت اوبښنې وروگرځئ لکه چې بل ځای الله (جل جلاله) په خپل کتاب قرآن کریم کې داسې فرمایلي دي :

«وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ .» دنورسورت (۵۶) آیت .

ژباړه : « اولمونځ اداء کړئ اوزکات ورکړئ اودیغمبر اطاعت وکړئ ترڅورحم درباندي وشي . »

اوهمدارنکه رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په یوه حدیث شریف کې داسې فرمایلي دي :

«عن بلال بن الحارث المزني قال قال رسول الله (ص) من احيا سنة من سنتي قداميت بعدي فان له من الاجر مثل اجور من عمل بها من غير ان ينقص من اجورهم شيا .» رواه ترمذی ، مشکوة ۳۰ مخ .

ژباړه : « له حضرت بلال بن الحارث المزني (رضی الله عنه) څخه روایت دي چې رسول الله (صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي : څوک چې زماله سنتو څخه یوسنت ژوندی کړي په داسې حال کې چې زما څخه وروسته خلکو پریښی وي ، هغه لره دومره اجر دي لکه څوک چې په هغه باندې عمل کوي پرته له دې چې دهغه له اجراو ثواب څخه کوم شی کم شي . »

په همدې منظومې نوموړې رساله چې ښاغلي مولوي عبدالرحیم فوزي (هروي) په دري ژبه سره لیکلې ده اوله ډیرو مهمو او معتبرو فقهې کتابونو څخه یې استفاده کړې ده او په نوموړې رساله کې یې

د جیدو علماؤ وګرامو ، احنافو او څلورو امامانو (رحمة الله عليهم) څېړنې چې په دې اړه یې سرته رسولې دي دمعتبرو منابعو په راورلو سره بیان کړې دي .

د یادونې وړ بولم چې په دې رساله کې د ځینې عبارتو منابع اوسرچینې له لیکوال څخه پاتې شوې وې او په ځینو برخو کې یې د چاپ پرمهال متني تیروتنې هم د لوردې خوماد د پیرې ژورې مطالعې او څېړنې په مرسته اوهمدارنگه د « ښاغلي استاذ العلماء شیخ الحدیث والتفسیر الحاج مولوي بسم الله (متوکل) دکابل دعربي دارالعلوم پخواني استاذ اود پټان خیلو د دیني اوعلمي زده کړو دعالي مرکز مشر اواستاز » په سالمو مشورو اولارښونو سره دانیمګړتیاوې پوره کړې ، له بلې خوا درسالې لیکوال له ځینو معتبرو فقهې کتابونو څخه عربي متنونه رااخیستي ؤ اودهغه ژباړه یې په دري ژبه باندې نه وه کړې بلکه هغه یې په کلي توګه تشریح کړي ؤ ، خوماهغه په بشپړه توګه پښتو ژبې ته راوژباړل او په دې نیک کار سره دالله (جل جلاله) په مرسته اوکمک بریالی شوم .

همدارنگه له « ښاغلي استاذ العلماء شیخ الحدیث والتفسیر الحاج مولوي بسم الله (متوکل) دکابل دعربي دارالعلوم پخواني استاذ اود پټان خیلو د دیني اوعلمي زده کړو دعالي مرکز مشر اواستاز » څخه ډیره منندوی یم چې ددې رسالې په ژباړه کې یې خپلې هڅې اوسالمې مشورې ونه سپمولې ، نورې خپلې خبرې رانغاړم داتاسې اوداهم دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته اشاره .

ربنا تقبل منا انک انت السميع العليم

ستاسې ددعاوو په هیله

نعمت الله پټانزی

د ليکوال خبرې

الحمد لله الذي ابدع المخلوقات في ستة ايام بمحض الارادة والصلوة والسلام على نبيه سيدنا محمد الذي ايدته بالقول والاشارة وعلى آله واصحابه هم نجوم الاقتداء في الشريعة بالارشاد والهداية وعلينا وعلى جميع المومنين شكر الله الذي وفقنا بعمل هذه الشهادة ولكل امر من امور الشريعة للعاملين المخلصين لتلذذات وسقاية ولكن للاشارة بالمسبحة في الشهادة لذة خاصة باعلى المزية كما اشار النبي الى مزية من مزياته هي مدهرة الشيطان بشدة ومرارة وتحصيل بعملها حضور القلب : وهي من سنن الصلوة باثر الرواية والدراية .

اما بعد :

له هغه څيړنوخه وروسته چې ما د شهادت په گوته سره د اشارې په اړه د فقهاوو علماء کرامو (رحمة الله عليهم) په ليکل شويو آثارو او کتابونو کې وکړې او دهغوی څيړنې چې په دې اړه يې کړې وې په ډير غور سره مطالعه کړې ددې لپاره چې هر مومن شخص دلماڼځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره اشاره کول په ټاکلي وخت او ځانگړي کيفيت سره ترسره کړي او هغه دلماڼځه له ستونوخه وگني ، نودهمدې مقصد لپاره مې دمعتبرو ديني ، ثقه محققينو څيړنې چې د شهادت په گوته سره د اشارې د عمل د سنت والي د ثبوت لپاره د يوې رسالې په بڼه راغونډ او تحرير کړل تر څو نوموړې قضيه په صراحت سره ثابته شي او ددې سنت عمل له گټو ، فضائلو او حکمتونو څخه يې مومنان برخمن شي . د دغه سنت عمل گټې څه داسلامي فقهې او څه د عقيدتي مسائلو او د طب د علم له نظره له ورايه ښکاريږي او د سلفو علماء کرامو (رحمة الله عليهم) په مختلفو نظرياتو کې تائيد شوې دي لکه چې امام مالک (رحمة الله عليه) فرمايلي دي : د شهادت د گوتې عروق له زړه سره په ذاتي ډول يوه ځانگړې اړيکه لري په دغه صورت کې دلماڼځه په قعدو کې د شهادت په گوته اشاره کول دانسان (مومن بنده) د زړه د وينيتيا او دهغه د حضور د موندلو سبب کيږي .

گرانو لوستونکو !!

زه درسا لويه تدوين او تهيه کولو کې ډيرکوښښ کوم چې هغه ټولونه د اعتماد وړ وي په همدې اساس د جیدو علماء کرامو (رحمته الله عليهم) د ليکنو عربي متنونه او عبارات دهغه له منابعو او سرچينو سره په خپلوليکنو کې رانقل کوم او دهغه مفهوم له نوموړو عباراتو لاندې ذکر کوم تر څو په عمومي توگه او حتی دنويو زده کوونکو لپاره د گټې اخيستنې وړ وي او سربيره پردې ټول لوستونکي له هغه څخه برخمن شي

عبدالرحيم فوزي (هروي)

داستاډ ضياء احمد «فاضلي» سريزه

دلوی خدای (جل جلاله) ستاینه اوشکر اداء کوم چې مونږيې دایمان اوتوحیدپه ګانه سمبال کړي یواو داسلام دسترپیغمبر خیرالانام (صلی الله علیه وسلم) امتیان (خیرالامم) یې ګرځولي یو، اود بشریت په سترلابود اود پیدایښت په ځلانده ستوري جناب نبي کریم (صلی الله علیه وسلم)، دهغه په کورنۍ اورښتینو ملګرو درود اوسلام وایم. څوک چې په لمانځه کې د شهادت په گوته داشارې کولو فضیلتونه اوبرکتونه دلومړي ځل لپاره لولي کیدای شي ډیر حیران پاتې شي چې په لمانځه کې داډول حرکت څومره نیک اثرات له ځانه سره لري اوتر څومره اندازې پورې د پرتیمینې شرعې د پاملرنې وړ ګرځیدلی دی، دغه حیرانتیاددې نیک عمل د حکمتونو اواسرارو په اړه دمعلوماتو دنه لرلو له امله منځ ته راځي.

زما په آندددې عمل یولوی حکمت دهغه په سرته رسولوکې په ډیر پام او دقت کې دی چې هغه ته باید ډیره پاملرنه وشي، په عمل کې دالله عزوجل دیوالي بیانول په یوه سمه طریقه، معین وخت اوځای کې چې ژبه دهغه په بیانولو لکيا وي اوزره په هغه باندې تدبرولري، عمل پرې تاکید وکړي، سترګې اوفکر په هغه باندې شاهد اوګواه و اوسي، ترڅو یو پوه اوواقعي لمونځ کوونکی په خپل ټول فکر اووجود سره دلوی څښتن (جل جلاله) یوالی اووحدانیت بیان اوترسره کړي اوپه دې واضح اورسا پیغام سره هره شپه او ورځ دالله عزوجل دوحدانیت لپاره دژوندانه په ټولوبرخوکې دخالصانه بنده کې په توګه دالله (جل جلاله) سره دهرډول شرک دنفي کولو په خاطر دعزت، سرلوری اوخپلواکۍ هسکې څوکې ته ځان ورسوي اوپه ژبه سره دغه محمدي ناره بدرګه کړي «... ان صلاتی ونسکی ومحیایی ومهاتی لله رب العلمین، لا شریک له...».

هو! رښتیا که چیرې پوره غور اوپام وکړو چې دالله (جل جلاله) دتوحید اویوالي دیانولولپاره په لمانځه کې هیڅ کوم عمل داشارې په نسبت وښوونکی نه دی، دایوځانګړي استثناي خاصیت دی چې داشارې کول له هغه څخه برخمن دي. له بلې خوا داسلام په سپیڅلي دین کې ترټولو شریف ترینه مسئله دتوحید ښودل شویده نو؛ په دې اساس دغه عمل دومره ارزښتناک دی چې دفضیلت اوارزښت پریکړه یې تاسولوستونکوته پریږدم.

په دې ټولوسریره دتأسف اوبدمرغی ځای دی چې زمونږپه ټولنه کې تراوسه پورې هم دغه آسانه او وړیا توحیدي عمل دپام وړ نه دی ګرځیدلی اوګڼ شمیر خلک دهغې په اړه زړه نازره، بې پروا اوبې برخې پاتې

شوي دي . همدا دزره سواندو علماء کرامو رسالت دی چې دپیغمبر(صلی الله علیه وسلم) دستتو واقعي خیره دین پرورو خلکوته ښایي اودوی ددیني ارزښتونو ژوندي کوونکي بلل کیدای شي .

نو؛ په دې برخه کې دقدرمن ورور ښاغلي مولوي عبدالرحیم فوزي (هروي) هاند او هڅې دستایلو وړ دي چې داډول کره اومعتبره رساله یې تدوین کړیده ، لوی خدای (جل جلاله) د ددې نیک اقدام بدله ورکړي اوخدای (جل جلاله) دنور توفیق هم ورپه برخه کړي چې دعلم اوپوهې دنورو ټولو خاوندانو سره داسلامي روزنې ، بیدارۍ او اصلاح لپاره نور کوتلي گامونه هم اوچت کړي .

په درناوي

ضیاء احمد «فاضلي»

دهرات د لرغوني جامع جومات واعظ ، د احیاء العلوم دمدرسي مسؤول

اودهرات پوهنتون دشرعیاتو اواسلامي علومو دپوهنځۍ استاذ

دلمانځه په قعدوکې د شهادت دکلمې د تلفظ په وخت کې د شهادت په گوته سره د اشارې د عمل د اثبات په اړه د فقهي د جیدو علماؤو کرامو څیړنې

ځینو علماوو د شهادت په گوته سره اشاره کول مکروه گڼلې دي لکه: (صاحب منية المفتی) ، ځینو حرام بللي لکه چې په خلاصه کیداني کې روښانه شوي دي خو ځینو بیا مستحب گڼلې دي لکه چې د رمز الحقایق په کتاب کې یې نقل شوی دی او ځینې علماوو لېکلي دي چې د اشارې دنه کولو اختیار لري لکه په عالم گیري کې چې دخلاصې څخه نقل شوی دی. مگر د اتول د حقیقت په سمه لاره نه دي تللي نو سمه او صحیح خبره داده چې د شهادت په گوته سره اشاره کول سنت دي اودا خبره په صحیحو احادیثو سره ثابته شوې ده لکه چې امام محمد (رحمة الله علیه) په خپل کتاب موطاء کې لیکلي دي چې دا زما او دامام ابوحنیفه (رحمة الله علیه) قول دي چې د شهادت په گوته اشاره کول سنت دي او په دې اړه له اصحابو کرامو ، سلفو علماوو او څلورو امامانو (رحمة الله علیهم) څخه هیڅ مخالفت نه دي نقل شوی او که څوک دامکروه او یا حرام گڼي دیوه سخت جرم مرتکب شوي دي.

سلطان العلماء ملا علی قاری (رحمة الله علیه) د (تزیین العبادة لتحسين الاشارة) په رساله کې د سمو روایاتو اود لایلو دراوړلو څخه وروسته داسې لیکي :

«وهو مذکور فی الصحاح وغیرهما ما کادان یكون متواتر بل یصح ان یقال انه متواتر المعنی فکف یجوز لمومن بالله ورسوله ان یعدل عن العمل ویاتی التعلیل فی معرض النص الجلیل مع ان ذلک مدخول صدر من العلیل... و اختزر بالصحیح عما قیل لای شیر لانه خلاف الدرايت والروایة . «مجموعه الفتاوی ابوالحسنات محمد عبدالحی لکهنوی : ۶۲ مخ .

ژباړه : « او همدغه (د شهادت په گوته اشاره کول) دا حدیثوپه صحیحو او نورو کتابونو کې ذکر شوې ده کېدای شي د متواتر حکم ته ورسیري ، بلکه صحیح داده چې ووايو معنوي متواتر ده نودهغه کسانو لپاره چې په الله (جل جلاله) اورسول الله ایمان لري څرنگه جواز ولري چې له هغه نه مخ اړوي چې وروسته همغه نص راځي کوم چې دهغه په اړه ویل شوي دي او دهغو خلکو خبره مردوده ده چې وایي : اشاره مه کوي ځکه چې داد درایت اوروایت یعنې د عقلي اونقلي دلیل خلاف عمل دي . »

اوهمدارنگه السيد محمد امين ابن عابدين (رحمة الله عليه) دردمختار كتاب په اول ټوك ٣٤٢ مخ کې نوموړې موضوع په لاندې ډول تصريح كړيده :

«وفسرت الاشاره بهذه الكيفية في عامة الكتب كالبدايع وغيرها كما ذكرت عباراتهم في رسالتي سميتها رفع التردد في عقد الاصابع عند التشهد فيعقد عندها ويرفع المسبحة عند النفي ويضعها عند الاثبات وهذا ما اعتمد المتأخرون لثبوتهم عن النبي (صلى الله عليه وسلم) بالاحاديث الصحيحة ولصحة نقله عن ائمتنا الثلاثة فلذا قال في فتح : ان الاول بسط الاصابع بدون الاشارة خلاف الدراية ولرواية ، وامام عليه عامة الناس في زماننا مع الاشاره من البسط بدون عقد فلم اراحدا قال به سوى الشارح تبعا للشرنبلاليه عن البرهان للعلامة ابراهيم الطرابلسي صاحب الاسعاف من القرن العاشر واذا عارض كلامه كلام جمهور الشارحين من المتقدمين والمتأخرين (رحمة الله عليهم) من الذكر القولين فقط ، فالعمل على ما عليه جمهور العلماء لاجمهور العوام فاخرج نفسك من ظلمة التقليد وحيرة الاوهام واستضي بمصباح التحقيق في هذا المقام فانه من منح الملك المنان .»

ژباړه : « د اشارې د كولو په اړه په ډيرو عامو كتابونو كې لكه په بدايع اوداسې نورو كې هم داسې يادونه شویده لكه ما (علامه ابن عابدين رح) يې چې عبارتونه په خپله رساله كې چې نوم يې (رفع التردد في عقد الاصابع عند التشهد) دی ذکر كړی دی چې لومړی به نورې گوټې راټولې اوبيا به د شهادت گوته دنفې (لآله) په وخت كې پورته كيږي اود اثبات (الا الله) په وخت كې بيرته كېږي او وروستيو علماوو دې مسئلې ته اعتبار وركړی دی د نبي (ص) په صحيحو احاديثو سره يې ددې عمل ثبوت كړی دی اود دې عمل د صحت لپاره يې د احنافوله دری گونو امامانو څخه نقل كړی دی ، لكه چې دفتح القدير په كتاب كې يې چې داسې يادونه شویده : چې گوټې په هواريا غوړيدلي حالت كې ساتل او اشاره نه كول د عقلي او نقلي دليل خلاف كاردی ، مگر زمونږ په زمانه كې ډير خلك گوټې په خپل هوار شكل ساتي او اشاره كوي دا قول دهیچا څخه ثابت نه دي چې پرته له الشارح كتاب (چې دلل شرنبلاليه كتاب شرحه ده چې دبرهان كتاب نه نقل شوي ده چې دادعلامه الطرابلسي صاحب الاسعاف چې په لسمه هجري پيړۍ كې يې ژوند كولو) څخه بل چاپه دې اړه څه نه دي ويلي . كله چې دپورتنی ليكوال دقول اود جمهورو مخكيني او وروستيو شارحينو (شننونكو) په قول كې اختلاف راشي نو د جمهورو علماوو قول ته ترجيح وركول كيږي او په هغه سره به عمل كيږي نه دعوامو خلكو په قول نو ؛ په دغه ځای كې ليكوال دتقليد له تيارې ، د حيرانتيا او شك له

تیارې ځان ایستلی دی اودا مسئله یې د تحقیق اوڅیړنې په څراغ سره روښانه کړه او په ده باندې د الملک المنان رب لورینه شویده .»

په همدې ترتیب ابن همام (رحمة الله عليه) په خپل کتاب فتح القدير کې په لاندې عبارت سره ددې موضوع د تایید لپاره داسې فرمایلي دي :

«واتققت الروایات عن اصحابنا جميعا في كونه سنة وكذا عن الكوفيين والمدينين وكثرت الآثار والاختبار وكان العمل بها اولي ... لان محمدا قال في كتاب المشيخة: انه كان يشير فنفع ما فعل النبي (صلى الله عليه وسلم) ونصنع ما صنعه وهو قول ابي حنيفة (رحمة الله عليه) وقولنا ... وهو المروى عن محمد في كنفه الاشارة قال يقبض خنصره والتي تليها ويحلق الوسطى والابهام ويقيم المسبحة كذا عن ابي يوسف (رحمة الله عليه) في المال ... وروى ان ائمتنا الثلاثة : ابي حنيفة و ابي يوسف ومحمد (رحمة الله عليه) انه (صلى الله عليه وسلم) يشير عند التشهد وانه (صلى الله عليه وسلم) يعقد اصابعه ... ومعلوم ان مدارس على العمل بما صح عن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) اما بعدصحة وثبوت فلا يصح اذلا مجال للراي مع النص ... ولذا قال المحقق ابن الهمام (رحمة الله عليه) ان عدم الاشارة خلاف الرواية ولدراية .»

ژباړه : « د ټولو احنافو په اتفاق سره اشاره كول سنت ده او همدارنگه دكوفي اومديني دخلكوڅخه ډير روايات اواخبارشته دي چې وايي په هغه سره عمل كول غوره دي ځكه چې محمد(رح) دالمشيخه په كتاب كې ويلي دي داچې پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) اشاره كوله نوموړهم په هغه څه چې پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) پرې عمل كړى عمل كوو چې دا خبره د امام ابوحنيفه (رح) ده اوزما خبره هم داده اوداشارې څرنگوالى او كېفيت دامام محمد(رح) څخه داسې روايت شوى دي : دنيي لاس درى گوتي «خنصره (غچى)، بنصره (په غچى، گوته پسې) ،وسطى (منځنۍ)» راغونډوو اودابهام گوته (بته گوته) دوسطى (منځنۍ) گوتي سره نښلوو او مسبحه (دشهادت گوته) پورته كوو .

او همدارنگه دامام ابويوسف (رح) څخه دالمالى په كتاب كې يادونه شوې ده اوله مونږ درى واړه امامانو څخه همدا ډول روايت شويدي ،امام ابوحنيفه (رح) ، امام محمد(رح) اوامام ابويوسف (رح) وايي چې پيغمبر(صلى الله عليه وسلم) به دناستې په حالت (التحياتو) كې اشاره كوله ،اوداهم معلومه خبره ده چې مجتهد كه هر څه ووايي بايد له قرآن اونبوي سنتو څخه يودليل ولري ،وروسته له دې چې ددې

حديث صحت (سم والي) ثابت شو نو ؛ دابياصحيح نه ده چې څوک له ځانه نظراو رايه ورکوي او همدارنگه ابن الهمام (رح) وايي چې داشاري نه کول دروايت (نقل) اودرايت (عقل)⁽¹⁾ خلاف کاردي.

په همدې اساس ابن عابدين (رحمة الله عليه) هم دخپلو ليکنو او رسالوپه لړکي له يوې خپلواکه رسالي څخه د شهادت په گوته سره داشاري په اړوند لاندې مهمې نقطې دتبرک لپاره راوړل شوې دي :

«فيقول فقيرالى رب العلمين محمدبن عابدين وقد كنت جمعت رسالتى سميتها رفع التردد فى عقد الاصابع عند التشهد اثبت فيها تصحيح الاشارة مع العقد نقلا من كتب ائمتنا الخالية عن النقد بعبارات صريحة المنيعة وخيرني منيفة بديعة ثم اطلعت الآن على رسالة مسلمات بتزيين العبادة لتحسين الاشارة الخاتمة القراء ولفقهاء والمحدثين ونخبة المحققين والمدققين السيد ملا على قارى عليه رحمة ربه البارى فرائيته رجع فيها رواية الاشارة بالادلة القوية من نصوص الفقهاء والسنة السنينة حتى ادعى انه متواتر... ثم قال : هذه احاديث كثيرة بطريق معددة شهيرة فلاشك فى صحة اصل الاشارة لان بعض اساتيد ها موجودة فى الصحاح الست مما كاد ان يصير متواترا بل يصير ان يقال له متواتر المعنى ، فكيف يجوز لمومن بالله ورسوله (صلى الله عليه وسلم) ان يعدل عن العمل به فيأتى بالتعليل فى معرض النص الجليل وهو ما قيل نقلا عن بعض المانعين فان فيها زيادة الرفع لا يحتاج اليها فيكون الترك اولي لان مبنى الصلوة على الوقار والسكينة وهو مردود بانه لو كان الترك اولي لما فعله (صلى الله عليه وسلم) وهو (صلى الله عليه وسلم) على صفة الوقار والسكينة فى المقام الاعلى لاشك ان الاشارة الى التفريد مع العبادة بالتوحيد نورعلى نور وزيادة سرور فهو محتاج اليه بل مدارالصلوة العبادة والطاعة عليه.... ثم من ادلتها الاجماع اذ لم يعلم من الصحابة رضى الله عنه ولا من علماء السلف فى هذه المسئلة ولا فى جواز هذه الاشارة ولا فى تصحيح هذه العبارة بل قال به امامنا الاعظم وصاحباء وكذا امام المالك والشافعى واحمد وسائر علماء الاعصار (رحمة الله عليه) على ماورد به صحاح الاخبار والآثار... وقد اغرب بعضهم حيث عد الاشارة من المحرمات وهو خطأ عظيم وجرم جسيم ومنشاء الجهل من قواعد الاصول ومراتب الفروع من النقول ، فهل يجوز لمومن ان يحرم ما ثبت من فعله (صلى الله عليه وسلم) مما كاد نقله ان يكون متواتراً ؟»

(1) - درايت (الدراية): د عقل له نظره د مسائلو څيړنې ته ويل كيږي ياد عقل له نظره ديوشي منل يانه منل ياد (عقلي دليل) راوړلوته وايي. (ژباړن)

ژباړه : « د عالميانو پالونکي ته خوار محمد بن عابدين وايي : مایوه رساله راغونډه کړه چې په هغه مې نوم (رفع التردد في عقد الاصابع عند التشهد) کينېد چې په هغه کې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو صحيح والی ثابت شوی دی چې دا د احنافو دامامانو له کتابونو څخه را نقل شوې ده چې له نقد او نيوکې څخه ليرې اودهغې عبارتونه په واضح صورت سره بيان شوي دي او په هغې کې ترسره شوې څيړنې بدعت هم نفې کوي . خو وروسته د بلې رسالې په اړه خبر شوم چې د (تزيين العبادة لتحسين الاشارة) په نوم وه چې په هغه کې د فقهاوو ، محدثينو ، او جیدو محققينو څخه نقل قول شوی دي اودهغه ليکوال سيد ملا علی قاري (رح) دی چې په التحياتو کې د شهادت په گوته د اشارې په اړه يې د نبوي سنتوله نصوصو څخه د قوي دلايلو په راورلو سره ويلي دي : چې همدا حديث متواتر دي او وروسته بيا وايي چې په دې اړوند زيات حديثونه شته دي چې ټول مشهور دي اودهغه په صحيح والي کې هيڅ شک نشته اوددغه حديثونو ځينې اسنادونه په شپږگونو صحاحيحو کې موجود دي ، امکان لري چې د متواتر حديثه ورسپري بڼه به دا وي چې ووايو : چې معنوي متواتر دي نو ؛ د اجواز نه لري چې څوک په خدای (جل جلاله) اودهغه په رسول (صلی الله عليه وسلم) لومړی ايمان ولري او بيا دهغه نه مخ واړوي ، خو ځينو ويلي دي چې دا عمل بايد سرته ونه رسپري ځکه چې په لمانځه کې بايد د الله (جل جلاله) څخه ويره موجوده وي او نوموړی عمل په لمانځه کې دسپري د بوختيا سبب کيږي ، دا قول مردود گڼل شوی دي که چېرې دا عمل صحيح نه وای نو بيا به رسول اکرم (صلی الله عليه وسلم) هيڅکله اشاره سرته نه وای رسولې ، او په دې کې هيڅ شک نشته چې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو په ذريعه سپری خپله يوازنی خدای پالنه ثابتوي ، بلکه د عبادت مدار په يوازنی خدای پالنه باندې څرخيږي ، له دې دلايلو څخه وروسته ددې وخت اوزمان اجماع ده چې که چېرې له اصحابو کرامو څخه په دې اړه څه پوهه او معلومات نه وای او يا د پخوانيو علماوو کرامو څخه ددې مسئلې د جواز په باره کې فتوی موجوده نه وای او يا هغه روايتونه چې په دې باره کې راغلي دي صحيح نه وای ، بلکه په دې سره امام ابو حنيفه (رح) او صاحبين او همدارنگه امام مالک (رح) ، امام شافعی (رح) ، امام احمد (رح) او نور پخواني علماء کرام قايل دي ، ځکه هغه آثار چې د اشارې په باره کې بيان شول ټول صحيح دي ، يقينا هغه کسانو چې د شهادت په گوته سره اشاره کول يې د حراموله جملې څخه گڼلې دي فريب خوړلی دی ، اودايوه لويه تيروتنه اولوی جرم دی اوددې خبرې اصلي منشه په ناپوهۍ سره د قواعدو ، اصولو ، اودفروع د مراتبو را نقلول دي .

آيا داکارد هغه کسانوسره ښايي چې ايمان هم ولري اود پيغمبر (ص) فعل حرام وگڼي اود حضرت محمد (صلي الله عليه وسلم) هغه فعل چې امکان لري هغه روايت د متواتر حد ته ورسېږي . »

او همدارنگه په قطب الارشاد کې هم په دې اړه داسې ليکي :

«وهي... (الاشارة بالمسبحه) مأثورة عن النبي (صلى الله عليه وسلم) رواه خمس وعشرون وست وعشرون من الصحابة رضى الله عنه بل قالوا : انه بلغ حد التواتر المعنوي وقد ذكر امام محمد (رحمة الله عليه) في موطاء انه (صلى الله عليه وسلم) فعل ذلك ثم قال وبصنع رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ناخذ وهو قول ابي حنيفة (رحمة الله عليه) وعرفت من عادة محمد في كتابه المذكور لانه لا ينقل عن الامام الا المذهب المنصور والمعمول به ونقل الشمني والحلي انه قول ابي يوسف في الامالي وقال الدهلوي (رحمة الله عليه) في شرح المشكوة وسفر السعادة : الحق ان مذهب الامام وصاحبه (رحمة الله عليه) ان يشير... وقال على قاري (رحمة الله عليه) في شرح الموطاء لانعرف في المسئلة خلاف للسلف . »

ژباړه : « اودا ... (د شهادت په گوته اشاره کول) د حضرت محمد (صلي الله عليه وسلم) يواځې د هغه پنځه ويشتو (۲۵) يا شپږ ويشتو (۲۶) کسانوله اصحابو کرامو (رح) څخه روايت کړي دي بلکه علماء کرام وايي چې : همداد شهادت په گوته اشاره کول د معنوي تواتر حد ته رسېدلې ده او په تحقيق سره محمد (رح) د موطاء په کتاب کې داسې بيان کړېده چې پيغمبر (ص) همداعمل سرته رسولواو وروسته وايي چې د پيغمبر (ص) په فعل سره موږ هم عمل کوو اودا د امام ابو حنيفه (رح) قول دی اوس په دې پوه شوو چې دافعل دامام محمد (رح) عادت ؤ چې دهغه په کتاب کې بيان شويدي ځکه چې دامام ابو حنيفه (رح) څخه له منصور پرته بل هيچانقل نه دي کړي او هغه څه چې بايدعمل پرې وشي ، دالشمي والحلي ويناده چې دامام ابويوسف خبره تصديق کوي چې دالامالي په کتاب کې يې کړې ده اود دهلوي (رح) د مشكوة اوسفر السعادة په شرحه کې وايي : دامام ابو حنيفه (رح) او صاحبينو (رح) خبره حق اوسمه ده چې وايي اشاره وکړئ او علي قاري (رح) د موطاء په شرحه کې وايي په دې اړه مې د پخوانيو سلفو کرامو (رح) څخه هيڅ اختلاف ونه موند . »

اوهمدارنگه دمحمدي طريقي (طريقه محمديه) د کتاب په (۲۶۸) مخ کې وروسته له دې چې دصوفيه حرکاتو په اړه يې بحث اوتبصره کړې داسې فرمايې:

«واماتحريك الرأس يمنية ويسرتا تحقيقا بمعنى النفي والاثبات في لاله الا الله بل ظن الغالب جوازه بل استحبابه اذ كان مع النية الصالحة فخرج عن حد العبث واللعب فيكون فعل دالاً على التوحيد مقارناً للقول الدال عليه فيكون كلمة كلمتين واصله رفع المسبحة في الصلوة في التشهد...».

ژباړه: «مگردسريني اوچپ طرف ته ښورول دلالة الا الله دنفي اثبات دثابتولو په معنى سره دي د (لا اله الا الله) په کلمه اوپه غالب گمان سره جواز لري بلکه مستحب ده په داسې حال کې چې له ښه نيت سره وي نو؛ دلهواولعب له حداو اندازې څخه خارجيږي نودغه کړنه او عمل په توحيدباندي دلالت کوي دهغه له بيان سره يوځای چې په همدې توحيدسره دلالت کوي نويوه کلمه دوى کلمې گرځي اواصل يې په لمانځه کې (دناسټې په حالت) د شهادت دگوتې پورته کول دي.»

اوپه همدې ترتيب امام ابو جعفر طحاوی (رحمة الله عليه) دمعانی الآثار په شرح (د صفة الجلوس في الصلوة کېف هو؟) په باب کې داسې ليکي:

«فلما قعد للتشهد ثم عقد اصبعه وجعل حلقة بالايهام والوسطى ثم جعل يدعو بالآخرى (اي يشير للآخرى الى التوحيد وهي المسبحة...) فثبت بذلك ما روى وائل بن حجر رضى الله عنه وهو قول ابى حنيفة وابى يوسف ومحمد (رحمة الله عليه)». ۱۵۱-۱۵۳ مخ

ژباړه: «پس هرکله چې په لمانځه کې دالتحياتولپاره کېناست، بيا يې راټولې کړې گوتې (غچې اوورپسې) بيا يې دبتې اومنځنۍ گوتې په واسطه حلقه جوړه کړه اوپه بلې گوتې (د شهادت گوته) سره دعاوکره يعنې دالله (جل جلاله) دوحدانيت اويوالي لپاره يې اشاره وکړه نوپه دې سره هغه څه ثابت شول چې وائل بن حجر (رضى الله عنه) روايت کړى دي اودا دامام ابوحنيفه، امام ابويوسف، اوامام محمد (رحمة الله عليه) قول دي.» اوپه همدې ډول شاه عبدالعزيز دهلوي (رحمة الله عليه) په خپله رساله کې د شهادت په گوته اشاره کول اوهمدارنگه دده دفتواوو په کتاب کې په دې اړه ډيرې څيړنې لري چې دڅوکرښو خلاصه يې دخير اوتبرک په توگه رااخلم:

د شهادت په گوته سره اشاره کول په صحیصوا حدیثو اود امام اعظم (رحمة الله علیه) ، صاحبیه ، امام مالک (رحمة الله علیه) ، امام شافعی (رحمة الله علیه) ، امام احمد (رحمة الله علیه) اونورو په نزد د اصحابو کرامو له روایاتو څخه چې ټول په دې سره متفق دي ثابت شوي ده .

پس !! د شهادت په گوته سره د اشارې کولو د سنت والي د ثبوت لپاره د شک اوترديد ځای نشته . ابن همام د هدایې په شرح او همدارنگه په نور و معتبرو کتابونو کې لکه : ملتقط ، خانيه ، زاهدي ، کفایه ، شمېنې په شرح نقایه او د هدایې صاحب دانوازلو په مختاراتو کې د شهادت په گوته اشاره کول تایید کړي دي .

دا و د محققو علماوو یو لږ څېړنې او تحقیقات چې هر یوه په خپل وار په خپلو کتابونو ، رسالو او تالیفاتو کې ډیر زحمتونه ایستلي دي اود دې قضیې مختلف اړخونه یې په مختلفو طرحو کې څېړلي دي او په دې اړه یې لازمي تبصرې وړاندې کړې دي چې د دوی دغه څېړنې په خپلو مراجعو کې په مفصل ډول سره لیکل شوي خو ما حقیر بنده وغوښتل چې د دې موضوع په اړه خلاصه مباحث په لنډه توگه چې د معتبرو ثقفه او محققینو علماء د تحقیقاتو او څېړنو په پایله کې په څو کرښو کې راغونډ کړم چې په دې لار کې لوی خدای (جل جلاله) راسره مرسته او یاری وکړه بڼا هر بل ورور چې وغواړي په دې باره کې معلومات لاس ته راوړي په لومړي مرحله کې کولای شي چې د درانه استاد ښاغلي مولوی ابوالفاروق (عاجز) صاحب مدظلله العالی د تالیف کړی کتاب (مفتاح البشارة لاهل الشارة) ته مراجعه وکړي او همدارنگه که وغواړي په دې برخه کې زیات معلومات لاس ته راوړي د دې رسالې په آخر کې ځینې نورې سرچینې اوماخذونه ذکر شوي دي چې له تاسو سره د معلوماتو په برابرولو کې مرسته کوي .

دیادوني ورده چې محقق د مجتهدینو کرامو اقوال اونظریات اود عظامو علماوو کرامو تاییدات د معلوماتو د برابرولو اود تدوین لپاره په اړینه توگه مطالعه کړي او په مهرباني سره یې د قدر وراستادانوته وړاندې کړي ترڅوله اشتباهاتو اوتیروتنو څخه وژغورل شي .

اوله بلې خواهغه زحمتونه چې په دې برخه کې یې ایستلي گټور واقع شي اودې ته ورته نورو مواردو د تدوین لپاره په راتلونکې کې نور هم تشویق شي .

هغه اصول او قواعد چې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو په وړاندې نیوکې دفع کوي

الف- د حدیث په متن کې د اضطراب^(۲) (ګډوډۍ) نشتون :

«..انه ليس اضطراب في باب حديث الاشارة بل كان رسول الله (صلى الله عليه وسلم) يختلف في افعاله في هذا الباب كما وقع الاختلاف في افعاله (صلى الله عليه وسلم) في باب صفة الصلوة : الجلوس ووضع اليدين في حالة السجود ورفعها عند الافتتاح ووضعها في حال القيام كما لا يخفى على الماهر في الفقه والحديث ... ولم يقل احد بالاضطراب في هذا الباب الا القائل والسندي والكاشغري وهم ليسوا من المحدثين واهل الترجيح ، فاذا عارض كلامهم كلام جمهور الفقهاء والمحدثين لاسيما الائمة المجتهدين الذي كان على مذاهبهم مدار الشريعة والدين فكان العمل على ما قاله الجمهور في هذا الباب فاعتبروا يا اولي الاباب ... » مفتاح البشارة لاهل الاشارة : ١٢٠ مخ ، محمود الفتاوى : ١١٥ مخ

...لا اضطراب في الروايات فان القصة رواها عدة من الصحابة رضى الله عنه والغرض من الكل رفع المسبحة وضم سائر الاصابع وبمثله جمع ابن قيم في الهدي حيث قال : وهذا الروايات كلها واحدة...».

رساله كدنويه : ١١٠ مخ

ژباړه : «كوم حديث چې د شهادت په گوته سره د اشارې په اړه راغلی په هغه کې اضطراب (دهغه په راوي کې جرح) ^(۳) نشته ، نبي کریم (صلى الله عليه وسلم) به کله اشاره کوله او کله به یې نه کوله ، لکه څرنگه چې نبي کریم (صلى الله عليه وسلم) دلمانځه د صفاتو په اړه پخپلو افعالو کې بدلون راوستلو لکه په جلوسه کې چې کله به یو ډول او کله به بل ډول کېناسته او همدارنگه لاسونه به یې کله یوځای او کله بل ځای ایښودل ، سجده هم په همدې ډول نودنې کریم (صلى الله عليه وسلم) دا افعال هغه شخص ته ښه معلوم دي څوک چې په نبوي احادیثو او فقه باندې پوه وي ، په دغه حدیث باندې د اضطراب قائلیدل تنها سني او کاشغري ښه لري بلکه دغه اشخاص د اهل ترجیح او محدثینو له جملې څخه نه دي بڼا ددوی په قول اعتبار نشته نو په همدې اساس د جمهور واقعاتو ته ترجیح ورکول کیږي . خلاصه : د ټولو روایاتو څخه دا خبره معلومېږي چې د لاس نورې ګوتې دراتولي او د شهادت په گوته سره د اشاره وشي . »

^(۲) - د اضطراب لغوي معنی: لرزیدل ، نا آرامي.

^(۳) - د جرح لغوي معنی: د کلماتو او مطالبو حذف او اصلاح.

ب- په ظاهرالروایت^(۴) کې د شهادت په گوته د اشارې د یادونې نشتون :

«...وزعم البعض لنفيها لعدم ذكر في ظاهر الرواية وهو زعم فاسد لان عدم الذكر لا يدل على ذكر العدم وقد تقر في القواعد : ان المسئلة اذا سكت فيها ظاهر الرواية يوخذ من النواذر ثم كتب الواقعات وائمة اصحاب التخریج مالم يصادف خبراً او اثرأ قويا او دليلاً صحيحاً ، وقال شاه ولي الله (رحمة الله عليه) في حجة الله البالغة (۲-۱۲) ان لم يذكره محمد (رحمة الله عليه) في الاصل ذكره في الموطاء...»

رساله کد نویه : ۲۳ مخ ، د معارف السنن په حواله : ۳-۱۰۰ مخ.

ژباړه : « بعضی علماء کراموداگمان کړی دی چې د شهادت په گوته سره اشاره کول په ظاهرالروایت کې شتون نه لري نوبنادرغه اشاره کول نفې شوې ده بلکه دا خبره اوگومان باطل (ناسم) دی ځکه چې په ظاهرالروایت کې دیوه شي نه ذکرکول دهغې په نه شتون باندې دلالت نه کوي . همدارنگه شاه ولي الله (رحمة الله عليه) په حجة الله البالغة کتاب کې فرمایلي دي چې دامسئله امام محمد (رحمة الله عليه) په خپل کتاب موطاء کې بیان کړې ده . »

او همدارنگه دمولوی ابوالفاروق په تالیف شوې رساله (مفتاح البشارة لاهل الاشارة) کې فقیراحمد عاجزخوافی الهروي داموضوع داسې روښانه کړیده :

«...ثبت بهذا الاصل ان ما صرح به الامام محمد بن الحسن (رحمة الله عليه) في الموطاء ان هذا قولی وقول ابی حنیفة (رحمة الله عليه) ملحق بظاهر الرواية في الاعتبار بل هو أكد واقوي من كتب ظاهر الرواية لانه مويد بالآثار المروية عن الشارع المقدس ويدل على هذا قول المحقق الخضرى في التاريخ التشریح الاسلامي صحيفة ۲۵۹ حيث قال : محمد بن الحسن احد الذی روى الموطاء عن مالک ابن انس (رضی الله عنه) ويعقب احاديثه بما يجب عليه العمل عند ابی حنیفة (رحمة الله عليه) ... ».

ژباړه : « دا خبره په دغه اصل سره ثابتیږي کوم چې امام محمد (رحمة الله عليه) په خپل کتاب موطاء کې بیان کړیده اودايې ویلي دي چې دا زما او امام ابوحنيفه (رحمة الله عليه) قول دي اودغه خبره په ظاهرالروایت پورې تړلې ده ، اوددې خبرې اعتبار د ظاهرالروایت له کتابونو څخه قوي دي ځکه دا خبره چې

(۴) - ظاهرالروایت : په څرگنده توګه په نقلي (کتابونو ، رسالو اونورو...) کې د مسائلو شتون ، دلیل او یادونې ته ویل کیږي . (ژباړن)

ما په خپل کتاب موطاء کې کړې ده ددې خبرې تائيد په احاديثو کې شوی دی او همدارنگه په دغه خبره باندې د (خضرمي) قول هم دلالت کوي کوم چې د (اسلامي تشریح تاريخ) په کتاب کې يې يادونه شوې ده او داسې يې ويلي دي :

« محمد بن الحسن دهغو اشخاصوله جملې څخه دی چې دامام مالک (رحمة الله عليه) په کتاب موطاء کې يې يادونه شوې ده اوله هغې نه وروسته يې هغه احاديث راوړي دي چې دامام ابو حنيفه (رحمة الله عليه) په نزد په هغه باندې عمل واجب دی . »

ج- دوقاراو آرامي نشتون :

«... قيل نقلا عن بعض المانعين فان فيها (اشارة) زياده الرفع لايحتاج اليها فيكون الترك اولي لان مبنى الصلوة على الوقار والسكينة وهو مردود بانه لو كان الترك اولي لمافعله (صلى الله عليه وسلم) وهو (صلى الله عليه وسلم) على صفة الوقار والسكينة في المقام الاعلى . » مجموعة الرسائل السيد محمد امين المشهور بابن عابدين (رحمة الله عليه) .

ژباړه : « ځينود هغه کسانو څخه چې د شهادت په گوته سره اشاره کول نه مني داسې نقل کړی دی چې د اشارې په کولوسره عاجزي او آرامي له منځه ځي کوم چې د لمانځه لپاره ضروري گڼل کيږي بڼا د اشارې نه کول غوره دي ، بلکه دا خبره مردوده ده ځکه که د اشارې نه کول غوره وي نو نبي کریم (صلى الله عليه وسلم) به اصلاً اشاره نه وای کړې په داسې حال کې چې نبي کریم (صلى الله عليه وسلم) د پوره کمال ، وقار او آرامي سره لمونځ اداء کاوه . »

د شهادت په گوته د اشارې کولو په اړوند د شهید میرزا مظهر «جان جانان (رحمة الله عليه)» فقهي څيړنې په داسې حال کې چې لارښود يې (رحمة الله عليه) د شهادت په گوته سره اشاره کول منع کړی و

شهید میرزا مظهر (رحمة الله عليه) چې په (جان جانان) سره مشهور و او د حضرت مجدد الف ثاني (رحمة الله عليه) له مهمو او ممتازو خلفاوو څخه گڼل کېده چې له ده څخه د شهادت په گوته سره د اشارې د کولو په اړه داسې پوښتل شوی دي: چې حضرت مجدد صاحب (رحمة الله عليه) د خپلو مکتوبونو څخه د یوه مکتوب له مخې د شهادت په گوته سره د اشارې کول منع کړي دي اوت په داسې حال کې چې له هغه مجدد صاحب (رحمة الله عليه) سره زیاته مینه او خواخوږي هم لرې خو د شهادت په گوته سره د اشارې په کولو باندې تاکید کوې ددې خبرې علت څه شی دی ؟

میرزا مظهر (رحمة الله عليه) ددې پوښتنې په ځواب کې داسې لیکلي دي: «ماکان لمومن ولا مومنه اذا قضی الله ورسوله امرأ ان یکون لهم الخیرة من امرهم...»

ژباړه: «دهیڅ یومومن سړي او مومني ښځې لپاره په یوه کار کې خیر نشته ترڅو چې الله (جل جلاله) اودهغه رسول (صلی الله علیه وسلم) دهغه کار په کولو سره امر نه وي کړی.»

حضرت مجدد صاحب (رحمة الله عليه) چې د آنحضرت (صلی الله علیه وسلم) د سپیڅلي لارې یو پیرو او نمایندې دي او د خپلې طریقې اساس یې د کتاب الله اوسنتو پر پیروئ سره ایښی دی او په دې برخه کې د یو نورو علماء کرامو (رحمة الله علیهم) د شهادت د گوتې د اشارې د رفع کولو د اثبات لپاره د صحیحو احادیثو او روایاتو دراورلو په اساس دیرې رسالې تألیف کړې دي، همدا راز حضرت شاه یحیی (رحمة الله علیه) د حضرت مجدد صاحب (رحمة الله علیه) زوی هم په دې اړه یوه رساله لیکلې ده او داسې یې په کښې فرمایلي دي:

سنت په اجتهاد باندې له نسخ کولو څخه محفوظ دي او که څوک ووايي چې دده (مجدد صاحب) له لوري پراجتهاد باندې ترک رفع (د شهادت د گوتې نه پورته کول) واقع شوی دي نو زه یې په ځواب کې داسې وایم چې: سنت په اجتهاد باندې له نسخ څخه محفوظ دي او وروسته دهغه ثبوت په هیڅ حجت او دلیل سره مقبول او معقول کېدلای نه شي.

اوهمدارنگه ميرزامظهر (رحمة الله عليه) داسې فرمايلي دي : د حضرت مجدد صاحب (رحمة الله عليه) د دې دريځ اصلي علت د هند مملکت ته د کتابونو او رسالو نه رسيدل ؤ چې دهغه له نظرڅخه تيرشوی وای (تيرشوی نه دي) کله نو ؛ هيڅکله به يې دهغه د پريښودلو په باره کې څه نه وای فرمايلي. اوکه چېرې څوک ووایي چې ممکن حضرت مجدد (رحمة الله عليه) د حضرت درضادنشتوالی او دهغه څخه دورک شوی رسالت د پيدا کولو او پلټلو لپاره يې دا عمل پريښی وي ؟ زه وایم (ميرزامظهر) چې د طريقت په چارو کې کشف او پلټنه معتبر عمل دي او د شريعت په احکامو کې دليل او حجت نشته او حضرت مجدد (رحمة الله عليه) د سنتوپه پرېښودلو سره په ډير تحذير سره دا خبره کړيده په داسې حال کې چې هغه پخپله د حنفي مذهب پيروي کوله او امام ابو حنيفه (رحمة الله عليه) د ځينو مسائلو په اړه داسې ويلي دي : «اذ اثبت الحديث فهو مذهبي واتركوا قولی بقول رسول صلی الله عليه وسلم .»

ژباړه : «کله چې د يوې مسئلې په اړه حديث شريف ثابت شي نو هغه زما مذهب دي اوله خپلې خبرې څخه د رسول الله (صلی الله عليه وسلم) په قول سره تير پيرم .»

نو ؛ په صحيحو احاديثو کې بايد تغير رانه وړل شي ، په داسې حال کې چې د مجدد (رح) د مکتوب د پلټنې او کشف په اړه هيڅ ډول غبرگون نه دی څرګند شوی ، هيله داده چې له هغه سره زما مخالفت د يوې کلي قاعدې له مخې چې د حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) پر پيروي باندې تر نورو ترجيح ورکړل شویده ښې پایلې ولري . والسلام ، کلمات الطيبات : ۲۸ مخ

په زړه پورې پلټنه

که څوک ووايي چې ولې دلپانځه په التحیاتو کې «وحده لاشریک له» نشته ؟

په ځواب کې یې ووايه :

لومړی :

څرنگه چې د التحیاتو موضوع اوقضیه دمعراج په شپه په آسمان کې منح ته راغلې داچې په هغه ځای کې دشرک ځای موجود نه و چې دهغه نفې په لفظي ډول سره صورت ونیسي .

دویم :

داچې د «وحده لاشریک له» معنی اومفهوم د شهادت دگوټې په اشارې سره عملا صورت نیسي په همدې خاطر د «وحده لاشریک له» محتوی عملا له ځان سره لري .

مفتاح الصلوة (۱۰۴) له معارج النبوة څخه.

پیوستونه

د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) له سنتوڅخه د پیروئ او په هغه باندې د عمل فضایل، دیني او عقیدتي او امر او مسائل په اعضاوو (غږیو) سره د سرته رسولوپه باره کې اړین پیوستونه :

ویل ، کول اونیت

د هر مسلمان شخص ویل ، کول اونیت هغه وخت دخدای (جل جلاله) په نزد ارزښت او اعتبار لري چې د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) د کړو وړو او طریقې سره برابر وي لکه چې حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي :

«لا قول الا بالعمل ولا قول ولا عمل الا بالنية ولا قول ولا عمل ولا نية الا بالتابع السنة.»

ژباړه : «دهیڅ ویل او خبروگته او ارزښت نشته مگر په عمل سره همدارنگه هیڅ ویل او عمل ارزښت نه لري مگر په پاک نیت سره ، هیڅ عمل اونیت گټه او ارزښت نه لري مگر په متابعت د سنتو سره .»

هو! هغه وخت چې یو مومن بنده په پاک نیت سره په یوڅه اعتراف وکړي او هغه عملاً د الهي احکامو مطابق او د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په متابعت او سنت طریقې سره پای ته ورسوي او په هغه عمل وکړي نو په دې صورت کې به د کوم فکر او اندیښنې ځای نه وي پاتې شوی ، چې دغه مومن بنده د الله (جل جلاله) د بنده گي د ادعاء په کولو کې بریالی شوی وي او د الله (جل جلاله) په نزد به یې د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) د شفاعت ډالۍ تر لاسه کړې وي .

اللهم وفقنا بمتابعت سنن رسولک المکرم ولا تحرمنا من شفاعة (صلی الله علیه وسلم).

چه غم دیوار امت راکه دارد چون تو پشتیبان

چه باک از موج بحر آنرا که باشد نوح کشتیبان

(سعدی)

لمونځ هغه وخت دکمال درجې ته رسیږي چې د زړه حضور په کې منځ ته راشي

(لاصلوة الا بحضور القلب)

«عن علی (رضی الله عنه) ان الصلوة التي لا وسوسة فيها انما هي صلاة اليهود والنصارى فان اللص لا يدخل

البيت الخالي.» قطب : مخ ۲۲۱

ژباړه : «له حضرت علی (رضی الله عنه) څخه روایت دي چې له شک پرته هغه لمونځ چې په هغه کې وسوسه نه وي هغه د یهودو او نصاری وو لمونځ دی ځکه چې غل دغلا کولو لپاره خالي کورته نه داخلېږي.»

غل اودلارې وهونکی هغه ځای ته ځي چې څه په لاس راوړي او هدف ته ورسیږي. په همدې اساس کله چې شیطاني تاثیرات په هرحال او په ځانګړي ډول دلانځه داداء کولو په وخت کې دمومن بنده په زړه کې وروستی پای ته ورسیږي بڼاً د شخصي احوال په غوښتنو د لمونځ کوونکي حضور په زړه او ذهن کې کمیږي او یاهم ورکېږي او د لمونځ کوونکي فکر په بې پروایۍ او لېرې خیالونو کې ځي دراز او نیاز اوزاریوله گټو او ښیګڼو څخه لیرې کیږي دلته لمونځ کوونکي ته لازمه ده چې دیو عملي کار په لټه کې شي ، ترڅو حضور یې راغونډ شي نود شهادت په گوته سره اشاره کول کولای شي د لمونځ کوونکي د حضور لپاره زیات ثبات وښيي ، د اشارې عمل لمونځ کوونکی دې ته آماده کوي چې د زړه حضور یې پیداشي یا یې سم دلاسه د زړه حضور منځ ته راوړي او دنوموړي لمونځ کوونکي لمونځ اوزاری د (لاصلوة الا بحضور القلب) له تهدیدونو او ننګونو څخه خوندي پاتې کیږي ، اوبالاخره د دې سنت عمل په ترسره کولو سره د لمونځ کوونکي عبادت اوطاعت د الله (جل جلاله) په لوی دربار کې قبول شي اود تهدیدونو او تکلیفونو مخه به هم ونیول شي. بڼه وګرځه.

په عبادتونو او طاعتونو کې د زړه د حضور ارزښت او مرتبه

«لا يقبل الله من عبد عملاً حتى يشهد قلبه مع بدنه... كل صلاة لا يحضر فيها القلب فهي إلى العقوبة أسرع.»

ژباړه: «الله (جل جلاله) د هېڅ یو بنده عمل او عبادت تر هغه وخته پورې نه قبلوي ترڅو چې زړه یې له بدن سره حضور ونه لري هر لمونځ چې په هغه کې زړه حضور ونه لري د ګناه لوري ته تلونکی دی.»

لوی خدای (جل جلاله) دخپلو بنده ګانو په اعمالو کې د زړه عزم او قوی اراده دمقبولېت اصل او محور ګڼلې دي او په دې اړه یې فرمایلي دي :

د بنده هېڅ عمل نه قبلوي ترڅو چې په هغه کې د زړه یوه قوي او مخلصانه اراده او عزم (د زړه حضور) موجود نه وي او د بدن ټول غړي یې په هغه عمل سره شهادت او ګواهي ورنه کړي .

په همدې اساس څومره به ښه وي چې د الله (جل جلاله) هغه وحدانیت چې په ژبه یې ښکاره کوو په خپلو غړو (د شهادت په گوته) سره دیوه پیدا کوونکی خدای (جل جلاله) یوالی او وحدانیت هم ښکاره او اظهار کړو، چې نوموړی عمل به د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) دا حدیثو مفهوم او محتوی افاده کړي وي او بس.

یک شو و تو حید را مشهود کن

غایبش را از عمل موجود کن

لذت ایمان فزاید در عمل

مردۀ آن ایمان که ناید در عمل

(اقبال لاهوری)

د قیامت په ورځ د بدن د هر غړي دکړو وړو شهادت او گواهي

«اذا خرجت اول الآيات يعني يوم القيامة طرحت الاقلام وجيئت الملايكة وشهدت الجوارح على الاعمال ..»
د ابوشکور بلخي (رحمة الله عليه) تمهيد.

ژباړه: «کله چې رانېکاره شي دالله (جل جلاله) د قدرت لومړنۍ نښانې يعني د قیامت ورځ نو وابه چول شي قلمونه ، رابه شي ملائکې او شاهدي به ورکړي اندامونه په اعمالو ددوی (دانسانانو) .»

لکه څرنگه چې دانسان بدن د غړو اعتراف دانسان په خپلو اعمالو باندې د قرآن کریم په سپیڅلو آیتونو اود رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) په مبارکو حدیثونو کې بیان شوی دی لکه چې الله (جل جلاله) په قرآن کریم کې داسې فرمایلي دي: «يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ٢٤» .

دالنور سورت (٢٤) آیت .

ژباړه: «په هغه ورځ چې ددوی ژبې اولاسونه او پښې ددوی په عملونو شاهدي ورکوي.»

اوهمدارنگه رسول اکرم (صلی الله علیه وسلم) په يوه حديث شريف کې په دې اړه داسې فرمایلي دي:

«كما قال النبي (صلی الله علیه وسلم)... في يوم القيامة... فيشهد عليه لسانه... وتقول يداه انا للحرام تناولت... عليه عينه انا للحرام نظرت...» غالية المواعظ افندي.

ژباړه: «لکه څرنگه چې نبی کریم (صلی الله علیه وسلم) د قیامت دورځې په باره کې فرمایلي دي شاهدي به ورکړي په ده (انسان) باندې خپله ژبه دده اولاسونه دده وبه وايي زه د حرامو ته وغزولم او په ده باندې به سترگې شاهدي ورکړي چې په ما باندې د نامحرمو (نبخو) ته وکتل.»

دلوی خدای (جل جلاله) په یوالي او وحدانیت باندې شهادت او گواهي ورکول په تیره بیا دلمانځه په قعدو کې د شهادت په گوته سره چې دا عمل دخلاصون دهیلو اود آخرت د سختیو څخه دوتلو لپاره د عبادت یو غوره اوبارزېسته وخت اوفرصت گڼل کیږي ، ځکه چې ددې عمل سرته رسول د زړه دارادې اوقصد یوانځور په گوته کوي چې دابه د اعمالو په کتاب کې ثبتیږي اوددې انځور اعمال به دمحاسبي پرمهال د ډیرو نیکو او حسنا تو څخه وشمیرل شي.

دالله (جل جلاله) د سپيڅلي ذات څخه په ظاهري او باطني غړيو سره د شرک نفې کول ځانگړی ثواب او

ارزښت لري

«...فان قلت : لم قدم النفي على الاثبات فقليل : لاله الاالله ، ولم يقل : الله لاله الاهو ، بتقديم الاثبات على النفي ؟ اجيب : بانه اذانفي ان يكون ثم اله غيرالله فقد فرغ قلبه عما سوى الله باللسان ليواطى القلب ولبس مشغولاً بشئ سوى الله عزاسمه فيكون نفي الشرک عن الله تعالى بالجوارح الظاهرة والباطنة.» تحفة الاعالى ملاعلى القارى (رحمة الله عليه) شرح ضوع المعالى شرح بدرالامالى على بن على اوشي (رحمة الله عليه) .

ژباړه : «که څوک په اعتراض سره ووايي چې : د (لاله الاالله) په کلمه کې ولې نفې د اثبات نه مخکې راغلې ده او ولې داسې نه دي ويل شوي چې (الله لاله الاهو) چې دلته اثبات دنفې څخه مخکې او مقدم ذکر شوی دي ؟ ځواب : کله چې په لومړي قدم کې باطل خدايان نفې شول اودانسان زړه دبطلوخدايانوڅخه فارغ اوې پروا شواوله باطلو خدايانوڅخه د زړه دافارغيدل دژبې په واسطه سره ترسره شو ، نوکله چې ژبه له زړه سره موافقه وکړي ، زړه له باطلوخدايانوڅخه فارغ شي اوديوخدای (جل جلاله) لپاره ځانگړی شي نوپه دې اساس په ژبه اوزړه سره دشرک نفې منځ ته راځي يعنې له خدای (جل جلاله) څخه موشریک نفې کړهم په ظاهرکې چې ژبه ده اوهم په باطن کې چې زړه دي .»

تبصره(څرگندونه):

پورتنی بيان شوی عبارت په غړو اوجوارحو سره دالله(جل جلاله) دوحدانيت اثبات اوتائېد روښانه کړی دی که هغه په ژبه سره وي او که په لفظ سره وي اوکه هغه په زړه سره وي اويا په عملي شکل دبدن په يوه غړي سره بڼاً د شهادت په گوته سره اشاره کول خويځي دنورعلى نور(لفظاً- قلباً- عملاً) په حساب کې راځي (الاشارة اشد على الشيطان من الحديد) .

په فعل او عمل سره د شکر ایستل او حمد ویل غوره دي ، په قول او ویلو سره د شکر ایستلو او حمد ویلو څخه

حمد :

« هوفی اللغة الوصف ای الثناء باللسان ظاهر أو باطناً علی الفعل الجمیل الاختیاری الواصل الی الحامد .

عرفاً : هو الفعل المبنى علی تعظیم المنعم من حیث انه منعم علی الحامد او غیره فیتناول القول باللسان والفعل وهو العمل بالارکان باتیانہ بافعاله دالة علی ذلك واعتقاد بالجنان باتصافه بذلك ،

وقال بعض العارفين من السادات المحققين الصوفية اهل الحقيقة وهو (الحمد) بالفعل اقوي منه بالقول لان افعال التي هي آثار السخاوة مثلاتدل علیها دلالة قطعية بخلاف الاقوال فان دلالتها وضعیة وقد یختلف عنها مدلولها. « تحفة الاعالی .

ژباړه : «داپه لغت کې په پټه او ښکاره سره په ژبه باندې صفت کول دي اودغه صفت دخدای (جل جلاله) د ښایسته افعالو صفت دی کوم چې د شخص په اختیار کې وي او په عرف کې دغه شخص د حامد (حمد ویونکي) مصداق گرځي ، یعنې دغه ښایسته فعل چې د انسان نه حامد جوړوي دهغه فعل څخه عبارت دي چې د انعام کوونکي د عظمت لپاره یې یو شخص سرته رسوي . ددې لپاره چې دغه انعام کوونکي په حمد ویونکي باندې نعمت او انعام کړي دی اودا قول ژبې اوفعل دواړو ته شامل دی اوفعل هغه کار ته وایي چې په شکراو ثناء باندې دلالت کوي . او همدارنگه په زړه کې هم په ثناء ویلو سره خو ؛ ځینې صوفیان وایي چې حمد په فعل سره قوي دی له دینه چې په ژبه سره یې ووايي دا ځکه کوم افعال چې د سخاوت ښې او آثار دي په سخاوت باندې قطعي دلالت کوي مگر اقوال په ځینو وختونو کې دخپلو مدلولاتو څخه خلاف وي یعنې یوسړی کله یوه خبره وکړي بلکه په عمل کې بل څه کوي . «

پورتنی عبارت ددې لپاره راوړل شو چې محققینو علماء کرامو (رحمة الله علیه) عملي شهادت ، حمد او ستاینه له قولې حمد او ستاینې څخه ډیر غوره گڼلې ده ځکه چې د شهادت په گوته سره دا شاري د عمل په ترسره کولو سره چې دلوی خدای (جل جلاله) دې شمیره نعمتونو د شکر نتيجه تحقق موندلی دی نو حتی په دې اړه ویلای شو چې ددغه وخت او موقع څخه بله موقع او غوره وخت نه موندل کیږي .

د طب د پخوانيو علماوو د څيړنې پايله «د شهادت د گوټې اړيکه (نږدې والی) له زړه سره د بدن دنورو غړيو په نسبت» او په دې اړوند د نني طب د علماوو نظريې

د طب پخواني پوهان (يوناني پوه طبيبان او حکيمان) چې د ځينو ځانگړو اشخاصو لپاره يې د ځينې ځانگړو خميرو (د درملنې مخلوطونو) د جوړولو اجازه ورکړې وه چې دغه مخلوطونه به دوی پخپله برابرول او نوموړې مخلوطونه به يې د شهادت په گوته سره گډول په داسې حال کې چې د ډيرنور مخلوطونه به دوی په خپلوزده کوونکو باندې په نورو عادي وسايلو سره گډول، مگر په دې ځانگړې طريقې سره چې د شهادت په گوته به يې گډول يوه ځانگړې نتيجه او پايله لاس ته راوړله او دوی به ويل چې د شهادت گوته له زړه سره يوه قوي اړيکه لري «لکه چې امام مالک (رحمة الله عليه) مخکې داسې يادونه کړې وه» چې که چېرې په دغه ترکباتو کې ناوړه خيز موجود وي په دغه حال کې دهغه اثر سم دلته زړه او ذهن ته لازم وړاندېز او خبررسوي ترڅو دهغه د بدو پايلو څخه مخنيوی وشي، او همداسې دې چې نني او معاصر طب هم ځان هغه ته د ډير نږدې کړی دی ځکه کله چې د زړه د ضربان او حرکاتو څرنگوالی او معلومات د لاس د بند د نبض څخه اخيستل کېږي نو اوس نوموړې معلومات او کيفيتونه انسان د سينې د قفس او دهغه له شاخه په ورته اومشابه توگه لاس ته راځي، همدارنگه نني طب د زړه څرنگوالی د نني لاس د شهادت په گوته سره د بدن دنورو غړو او برخو په ذريعه په غوره ډول سره تائيد کړی دی. ان شاء الله، او هيله موداده چې د شهادت د گوټې په ذريعه شهادت او گواهي ورکول دانسان د بدن دنورو غړيو په نسبت ډير غوره او بارزېسته عمل وگڼل شي لکه چې نني او معاصر طب دانسان د بدن د ځينو ناروغيو او ستونزو د پيژندنې او درملنې لپاره د شهادت د گوټې دوينې له لارې د بدن دنورو غړيو په نسبت د يوې بڼې نتيجه درلودل تائيدوي.

نوپه دې اساس سره ویلي شو چې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو هدف او مقصد د خدای (جل جلاله) توحيد او يووالی دی او بس. چې له زړه سره په مستقيمه توگه يوه ژوره اړيکه لري او د مخلص بنده په زړه او بدن کې يوه باخوځېسته، ريډلې او د الهي حيرانتياؤ نه ډکه نړۍ منځ ته راځي او د الله (جل جلاله) د يووالي او يوازې پالنې مينه او محبت ده ته په وار وار سره ثبات او تقويت وربخښي لکه چې الله (جل جلاله) په خپل کتاب قرآن کریم کې فرمايلي دي: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۚ». د انفال سورت (2) آيت.

ژباړه : «بیشکه خبره همداده چې واقعي مومنان هغه کسان دي کله چې یادګری شي (دوی ته) دالله (جل جلاله) نوم نو ؛ ویریري ددوی زړونه اوکله چې پردوی باندې دالله (جل جلاله) آیتونه (کلام) ولوستی شي نوزیاتوي دغه (آیتونه) دوی لره ایمان اودوی پرخپل رب (پالونکي) باندې توکل (باور) کوي. »

الله جل جلاله په خپل سپیڅلي کتاب قرآنکریم کې په بل حای کې داسې فرمایي : «اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَبِّهًا مِّثْنَيْنِ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۚ ۲۳ . دزمرسورت (۲۳) آیت

ژباړه :«الله (جل جلاله) ترټولوغوره کلام نازل کړی دي ،هغه کتاب چې آیتونه یې (یوله بل سره) ورته اوغبرګ(تکرارول یې خوند پیداکوونکي) دي ددغه په اوریدو دهغه کسانو پوستکې رپیري چې دخپل رب څخه وویریري بیاددوی پوستکي اوزړونه په نرمیدوسره دالله (جل جلاله) یادته میلان کوي دا دالله (جل جلاله) هدایت دی (سمه لاره ده) چې ددې په وسیله چاته چې وغواړي لارښيي اوڅوک چې الله (جل جلاله) لار ورکړي نو هغه ته هېڅ لارښودنشته. »

اودریښتیني مخبر(صلی الله علیه وسلم) په قول چې وایي : «الاشارة اشد على الشيطان من الحديد» .

دشهادت په گوته سره اشاره کول په شیطان باندې داسې تاثیرکوي چې دهغه ټوله مبارزه چې دمخلص بنده دزره دې لارې کولولپاره یې پکاراچولې وی خنثی اوله منځه یې وړي اوداشارې دغه عمل دلمونځ کوونکي شخص غوښتنې اوزاری دمقبولت لورودرجوته رسوي اودپاک خدای (جل جلاله) په واحد دربارکې دقبلېدو سبب جوړوي ترڅودنوموړې بنده عبادت قبول اودلوی خدای (جل جلاله) په ځانګړې فضیلت

کې واقع شي . بڼه وکرمه ونعوذ بالله من شرور الشياطين وشرور انفسنا.

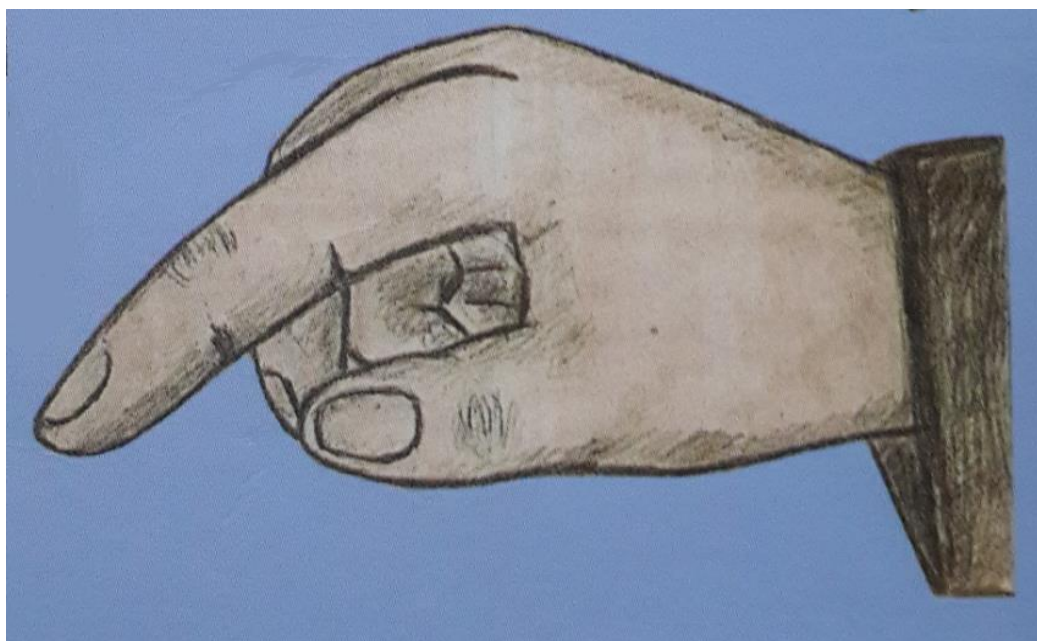
دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته سره داشارې دکولوپه اړه داحنافو فقهاوو کرامو (رحمة الله عليهم) دڅېړنو خلاصه

دلمانځه په قعدوکې دالتحياتودويلوپه وخت کې کله چې د **اشهدان** دترکيب تلفظ کوو نو بايد ځنصره (غچې گوته) اوبنصره (په غچې گوته پسې گوته) راتولې کړو او منځنۍ گوته دابهام (بتې) گوته سره داسې حلقه شي چې دابهام (بتې) گوته سره دمنځنۍ گوته په سر باندې واقع شي د **لااله** دتلفظ کولوپه وخت کې د شهادت گوته پورته اود **الاالله** دتلفظ کولوپه وخت کې د شهادت گوته بنکته اوخپل ځای ته يوسواو خپل پام د شهادت دکوتې دپورته کولو دلومړۍ مرحلې څخه پيل کړواودگوتو حالت اونظر دقعدې تروروستې برخې پورې وساتو، لکه څرنگه چې ذکرشوي حالتونه په لاندنيوشکلونو کې په لازمو توضيحاتوسره راوړل شوي دي ، ددې په څنگ کې دځينو معتبرو فقهې مراجعويادونه هم کوو:

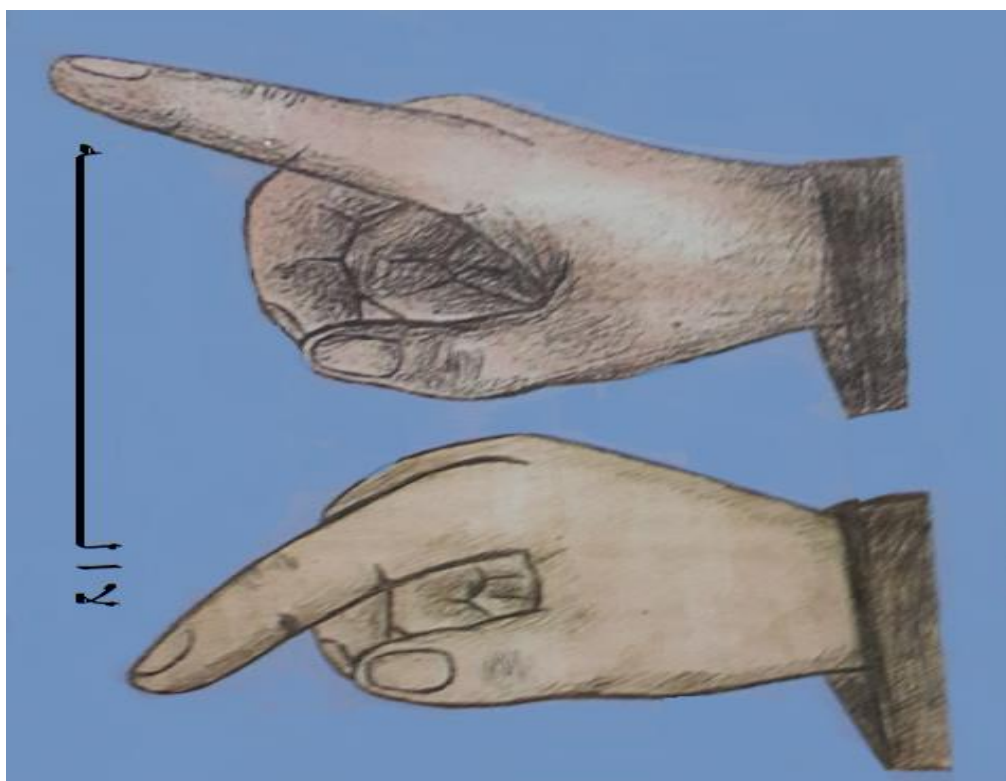
(ردالمختار- فتح القدير- محيط - زاهدي - بحر الرائق - مبسوط - مجموعة الرسائل ابن عابدين (رحمة الله عليه)- مختارات النوازل صاحب هدايه (رحمة الله عليه)- تزيين العبادة لتحسين الاشارة ملا علي قاري (رحمة الله عليه) - مواهب الرحمن - مراقى ....)

د اشهدان دتلفظ کولو په وخت کې دښي لاس گوته په لاندې حالت کې قرار لري .

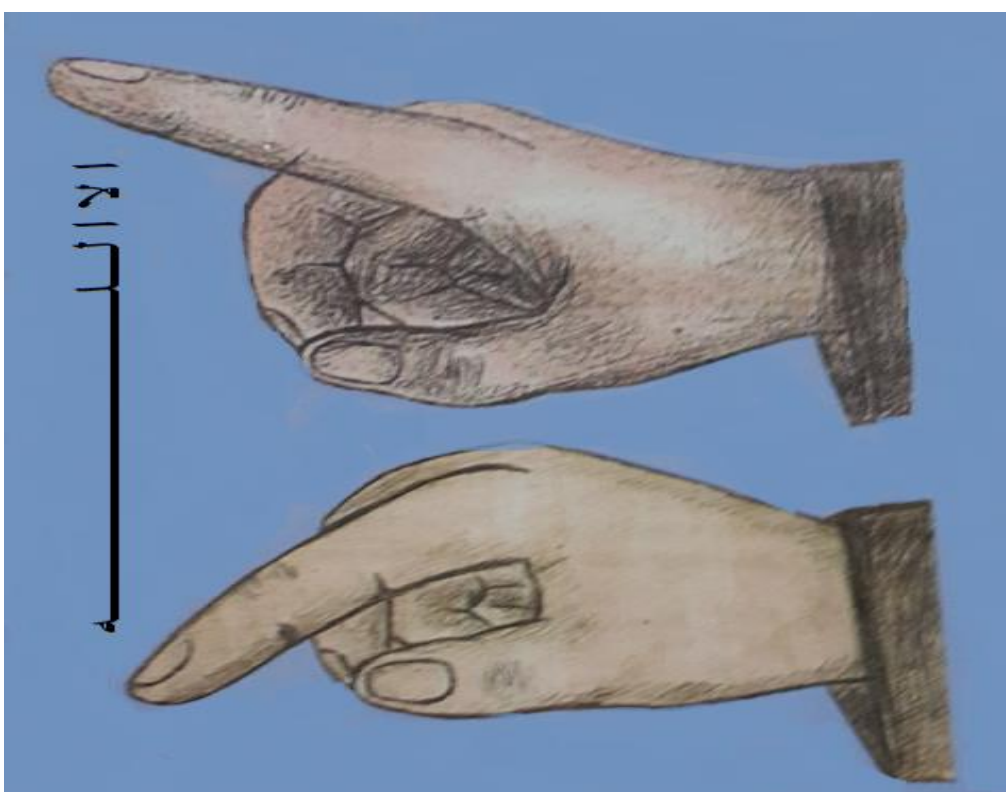
اشهدان

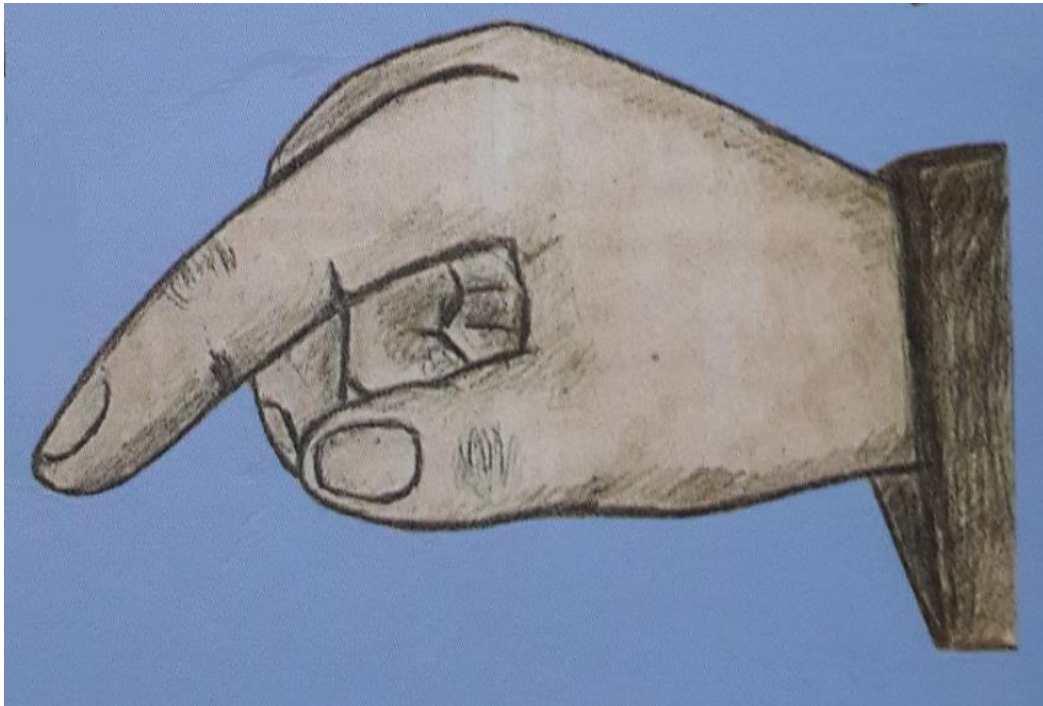
دلالة د تلفظ کولو په وخت کې د شهادت گوته پورته کېږي . لکه په لاندې شکل کې :

د الاله د تلفظ کولو په وخت کې د شهادت گوته په دې حالت په خپل ځای کې قرار نیسي . لکه په لاندې شکل کې :

د قعدې تر وروستۍ برخې پورې ګوتې په لاندې حالت پاتې کېږي :

دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته داشارې په اړه ضروري احکام اومسائل

1. لمونځ کوونکی باید دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته اشاره کول دلمانځه له سنتونوڅخه وکني .
2. د قعدې د لومړۍ برخې یعنې دالتحیاتودویلوپه وخت کې د(وعلى عبادالله الصالحين) ترختم پورې باید گوتې په لومړي مبسوط (هموار) حالت کې واقع شي .
3. د اشهد ان دتلفظ په وخت کې څلورنورې گوتې د شهادت له گوتې پرته په داسې طریقې سره چې وروسته بیانېږي راغونډې شي .
4. دخنصرې (غچۍ) اوبنصرې (په غچۍ پسې) دوې گوتې راغونډې اودابهام (بته) گوته دې له منځنۍ گوتې سره نوک په نوک حلقه شي اودشهادت گوته دپه تړلي حالت کې وساتل شي.
5. دلا دتلفظ په وخت کې د شهادت دگوتې حرکت پورته خواته پیل کېږي اود اله دتلفظ په وخت کې دپورته والی آخري مرحلې ته رسیږي .
6. دالا دتلفظ په وخت کې د شهادت دگوتې حرکت ښکته خواته پیل کېږي اود الله دتلفظ په وخت کې د شهادت گوته بیرته خپل اصلي ځای ته راوړل کېږي .
7. د لاله دتلفظ اودشهادت دگوتې دپورته کولومعنی اومفهوم په واقعي ډول دبل هرقسم معبود نشتوالی اونیې دلمونځ کوونکي په زړه اوذهن کې متصورکول افاده کوي اوهمدارنگه د الاالله تلفظ اودشهادت دگوتې ښکته کول خپل ځای ته چې معنی اومفهوم یې دالله (جل جلاله) وحدانیت اویوازې پالنه ده دمومن بنده په زړه اوذهن کې متصورکوي .
8. د شهادت په گوتې سره داشارې دعمل دپای ته رسولونه وروسته لمونځ کوونکی بایدخپلې گوتې دلمانځه ترپایه پورې په داسې ډول چې په څلورمه شمیره کې یې یادونه وشوه وساتي .
9. لمونځ کوونکی باید د شهادت په گوته سره داشارې دکولودلومړۍ مرحلې څخه دقعدې تروروستۍ مرحلې پورې خپله پاملرنه اونظروساتي .
10. که چېرې لمونځ کوونکی دآسویلي یا ارگمي ددفع کولولپاره اویادنورو اړتیاوو له امله چې په لاس سره یې سرته رسوي بایدچې په چپ لاس سره یې ترسره کړي مگردلمانځه په نورو حالاتوکې دې ته ورته اړتیاوې په ښي لاس سره ترسره کولای شي .

11. که څوک د ښې لاس د شهادت گوته ونه لري په دې حالت کې څرنگه چې داشارې کولووسيله (د شهادت گوته) نشته داشارې عمل له نوموړي شخص څخه ساقط دي او په نورو گوتهوسره داشاره نه کوي .

12. څرنگه چې د لاله الا لله کلمه په ټولو حالاتو کې په ځانگړې توگه د عبادت اوزاريو په وخت کې په پوره درناوي ،مد او اوږدوالي سره تلفظ شي ثواب اوبدله به يې زياته وي .

په همدې ترتيب دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته سره داشارې په وخت کې پورتنۍ کلمه په پوره درناوي ،مد اوپوره اوږدوالي سره تلفظ شي اودنوموړي عمل سرته رسول دگوتې په منظمواوسمو حرکتونو ،مراتبواومراحلوسره سرته ورسېږي نولمونځ کوونکي به دپوره پوره اجراوثواب څخه برخمن شي اوشيطان ته به يوه سخته اودوام لرونکې ضربه وارده شوې وي .

دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته سره د اشارې کولو په اړوند د څلورگونو امامانو او محققو علماء کرامو د نظرياتو خلاصه

د محققو علماء کرامو له بحثونو او څېړنو څخه وروسته چې د شهادت په گوته سره د اشارې د عمل په اړه يې کړې وې ددوی د نظرياتو او افکارو نتيجه او پایله چې په مجموعي ډول حضرت خاتم الفقهاء المحققين السيد محمد امين مشهور په ابن عابدين (رحمة الله عليه) داسې بيانوي :

«ثم من ادلتها الاجماع اذ لم يعلم من الصحابة (رضى الله عنه) ولا من علماء السلف خلاف في هذه المسئلة ولا في جواز هذه الاشارة ولا في تصحيح هذه العبارة بل قال : به امامنا الاعظم وصاحبنا وكذا امامنا المالک والشافعی واحمد وسائر علماء الامصار والاعصار على ما ورد به صحاح الاخبار والآثار ...»

ژباړه : «پس ! له دلائلو څخه وروسته يې اجماع ده ځکه چې په دې مسئله کې له اصحابو کرامو (رضی الله عنهم) او سلفو علماء کرامو (رح) څخه اختلاف نه دی څرگند شوی اونه ددې په جواز کې کومه اشاره شوې ده اونه يې په صحيح والی کې کوم عبارت راغلی دی بلکه په دې اړه زموږ امام اعظم اودده يارانو او همدارنگه زموږ امام مالک ، شافعی ، احمد (رحمة الله عليهم) او نورو جیدو علماوو هم دهغه څه په اړه ويناوې کړې دي کوم چې په هغه سره صحيح اخبار او آثار وارد شوي وي .»

ليدل کيږي چې دا حنفو علماء کرامو (رحمة الله عليهم) سربيره د اهل سنت والجماعت درې نورو مذهبونو علماء کرام (رحمة الله عليهم) د شهادت په گوته سره د اشارې د عمل د اثبات په اړه يوله بل سره متفق دي .

څرنگه چې ددوی په نزد کومه مسئله متفق عليه واقع شي مونږ ته داسې مفهوم راپه گوته کوي لکه چې هغه موضوع له څلورو خواوو څخه په څلورو ډيوالونو سره احاطه شوې وي نو په هيڅ صورت سره هيڅوک نشي کولای چې په نوموړې موضوع کومه نيوکه او اعتراض ولري اودغه موضوع به په خپلو حدودو کې خوندي ساتلې وي او که څوک په هغه باره کې له ځانه يونظر اونيوکه وړاندې کوي نو دانيوکه به د څلورو مذهبونو علماء کرامو (رحمة الله عليه) له اجتهاديې نتيجې سره کاملاً ټکر ولري لکه چې حضرت امام طحاوي (رحمة الله عليه) د شرح معانی الآثار په سريزه کې داسې فرمايلي دي :

«فاعلمان المجتهدین (رحمة الله عليهم) بذلوا جهدهم في تحقيق المسائل الشرعية وتدقيق النظائر الشرعية واستنبطوا احكام الفرع عن الادلة الاربعة فاتفقهم حجة قاطعة..»

ژباړه: «په دې پوه شه چې مجتهدینود شرعي مسائلوپه تحقیق اوڅیړنه کې خپل کونښن کړی دی، دقیق اوشرعي مثالونه یې راوړي دي اوفرعي احکام یې له څلورگونودلائلو(مذهبونو) څخه رايستلي دي نوددوی اتفاق یوقاطع دلیل دی.»

بناباید د علماوو له فیصلوڅخه چې په دې برخه کې یې کړې دي صرف نظر ونه شي اوپه هغه باندې نیوکه هم پیدانه شي لکه چې محققو علماء کرامو(رحمة الله عليهم) د شهادت په ګوته سره د اشارې لپاره خپل دلایل د اشارې د مانعینوپه وړاندې راوړي دي اوهغه ته یې په فقهي اواصولي بڼه (په نبوي احادیثوسره) خپل ځواب ورکړی دی.

د شهادت په گوته سره داشاري د سنت والي دنفي کولو ځيني کمزوري دلائل

دلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته سره اشاره کول د اشهدان لاله الله دويلوپه وخت کې په مطلق ډول سره سنت ده اما په دې سربيره ليدل کيږي چې ځيني کسان دمختلفو ، ضعيفو علتونو او دلائلو په اساس کونښن کوي چې د شهادت په گوته سره داشاري سنت والي نفې کړي حتی تردې چې معاذ بالله هغه ته د بدعت وربښلو قصد او اراده لري چې دهغې له جملې څخه دوه دلائل په لاندې ټکوکې بيانوي :

1. د حضرت مجدد الف ثاني (رحمة الله عليه) وينا دليل نيسي چې دا حادثو د اضطراب په حکم سره يې د شهادت په گوته سره داشاري کولو په باره کې کړې ده ، او که مضطرب حديث او ياد هغه ديوې برخې تطبيق او ترجيح صورت ونه نيسي نو د ضعيف حديث دي ، لکه څرنگه چې اوس شاه صاحب کشميري ، حضرت شاه محمديحيې او ميرزا مظهر جان جانان او علامه پاني پتي (رحمهم الله) په دې حکم کې له مجدد الف ثاني (رح) سره موافق نه دي او دده دا حکم يې په هندوستان کې د حديث او دهغه دا وصولو د علم په پوره توگه نه خپرېدل گڼلي دي او په حقيقت کې د دغه حديثونو ترمنځ کوم ټکر وجود نه لري بلکه دوختونو او کړنو (افعالو) ترمنځ له اختلاف څخه يې سرچېنه اخيستي ده .

2. په ظاهر الروايت کې دغه مسئله نه ده راغلې چې نوموړې خبره او دهغه علت د عديدي (شميرنې) له وجود څخه مردود وي ځکه چې :

لومړی د ظاهر الروايت په کتابونو کې دکومې مسئلې نه يادونه دهغه مسئلې په غلط والي باندې دلالت نه کوي بلکه له بله اړخه امام ابويوسف (رحمة الله عليه) دغه حکم په خپل کتاب (امالي) کې او همدارنگه امام محمد په خپل کتاب (موطاء) کې داسې بيان کړی دي چې د نادر الروايت په درجه کې قرار لري او کله چې کومه مسئله د ظاهر الروايت په کتابونو کې نه وي بيان شوې نو ؛ په نادر الروايت کې د اعتبار وړ ده .

خوله ټولونه مهم دمجتهدينو کرامو (رحمة الله عليهم) کلي قول دی چې وايي :

«اذا صح الحديث فهو مذهبي مبين .»

ژباړه : «کله چې حديث شريف صحيح شونو ؛ هغه زما په مذهب کې ښکاره دليل دی .»

همدا خبره ده چې امام اعظم (رحمة الله عليه) هم د «رفع الاصبع عند التشهد .» په سنت والي سره قائل دی ، نو د ائمه وو څخه دا حنا فو مذهب د دغه عمل د سنت والي بيان کړی دی ښه لادا چې دفتوا وو په کتابونو او دا حنا فو د فقهې د معتبرو کتابونو په شرحو کې هم د شهادت د گوته د پورته کولو په سنت گڼلو ترجیح ورکړل شوې ده .

ځينې کتابونه چې د شهادت په گوته سره اشاره کول په کې تشرېح اوتائېد شوي دي

ردالمختار- بحررائق- فتح القدير- نهرفايق - ذخيره - شروح الهدايه - كبرى - صغرى - املاء امام ابو يوسف (رحمة الله عليه) - مشيخه امام محمد (رحمة الله عليه) - قسهاى - شرح كيداني - شرح على الاشباه والنظائر - تحفه - شمنى شرح مختصر الوقايه - محيط - منية - المصلى - نهايه - واقعات - جامع الصغير - مبسوط شيخ الاسلام - بدايع - ذخيره برهانيه - معراج الداربه - تبين شرح الكنز - ملتقط - نقايه - ظهيريه - قونويه - منية المفتى - غرر الافكار - مواهب الرحمن - شروح مجمع البحرين - سراج المنير - فتح المنان - حاشيه - كنز غلام فخر الدين - فتاوى العزى - رساله شاه عبدالعزيز (رحمة الله عليه) - محمود الروايه - تحرير برجندى - صراط المستقيم - منحة الخالق - العجالة فى تحقيق اسنتان اشاره - شرح معانى الآثار - رساله شاه يحيى بن مجدد - نماز كامل - حاوى - نور الايضاح - جوامع الاصول - رساله امام اجل متقى - مسائل طهارت و نماز - خزانه الروايات - جامع المضمهرات - سراج المنير - مطالب المومنين - حاشيه برجندى - عينى دربنايه - امالة التنبيهات - شرح زاهدي - طحطاوى - اجناس - مسلك المتقين - حقيقة المتقين - حقيقة المهتدي - شرح النقايه - كلمات الطيبات - امداد المتقين على تهنأوى - عنايه - فتاوى ابن عبدالبر - موطاء امام محمد (رحمة الله عليه) - درر البحار - معارف السنن - مشكوة المصابيح - مسلم - بخارى - آف كامسائل - فتاوى ديوبند - فتاوى واحدي - احسن الفتاوى - اعلاء السنن - سعايه - نوازل ابوليث (رحمة الله عليه) - غنيه - جليه - تعليق الممجد - كتاب فقه على مذاهب الاربعه - مجموعه محمد عبدالحى (رحمة الله عليه) - رمز الحقايق - كفايه - رسائل الاركان - برجندى شرح النقايه - عينى التحفة - شرحى ملتقى - تاتارخانيه - رفع التردد فى عقد الاصابع عند التشهد - مختارات النوازل - ايضاح شرح الاصلاح والناصرى - حلية المحلى شرح منية المصلى - تعليق الصبيح على مشكوة المصابيح - مكتوبات هاشمى - مراقى الفلاح - تزيين العباد له تحسين اشاره - عمده الرعايه - ضارم الهاشم - اركان اربعه - بحر العلوم - مكتوبات شاه فقير الله - نافع الكبير - مجموعه الرسائل - نفع المفتى - فصل الخطاب - نيل الوطار - بيهقى - حجة الله البالغه - فتاوى المحموديه - فتح الوهاب - خير الفتاوى - متانه - كفاية المفتى - جوهرة النبيرة - شرح الياس - ملتقط - نسائى - مجموع الزوائد - مسند احمد - بذل مجهود - رحمت بيان - ابن ابى شيبة - شرح مذهب - ابوداود - موطاء امام مالك - معاجم طبرانى - سنن سعيد ابن منصور - امالة الشبهات - مفتاح البشارة لاهل اشاره - فتح ملهم - ثوبة الجديد - فقه اسلامي وادله - مرقات - اشعة اللمعات .

د ليکوال لنډه پيژندنه

اندیشه توگړه بود درخوشاب تابان نشود تا که نیاید به کتاب

گر طبع نشد وبه دسترس مردم نفتاد برقیست درخشنده ونقشیت برآب

دهرات دلرغوني اوزاره ښاردنبوي خرقې (ص) سويل ته دهرات دتاريخي ارگ (داختيارالدين قلعي) ته مخامخ يوه کوڅه چې دخواجه محمديوسف رځبند (رح) په جومات اوزيارت سره شهرت لري چې همدادخواجه صاحب داوسيدلوځای له ځانگړو برکتی آثارو څخه برخمن دی نوموړی دخواجه ابوالوليد آزاداني (رح) اود احمد ابن ابی رجاء (رح) « دامام بخاري (رح) داستاذانوڅخه دی اودده په روايت سره په صحيح البخاري کې احاديث هم راوړل شوي دي » معاصرؤ اودهغه عاليقدر اصلي جومات هم همدلته موقعيت لري چې دخدای پالنې (عبادت) دڅلويښتو ورځو اوشپو خونه (چله خانه) يې هم په هغه کې ده چې تراوسه پورې (۱۳۸۹ هـ ش) هم په خپل ځای کې پرته ده . له هغه وروسته ځينو قدرمنو لکه خواجه عبدالله انصاري (رح) هم په هغه کې څلويښت شپې اوورځې تيرې کړې دي اوپه دې وروستيوکلونوکې په هغه جومات کې دهيواد پياوړي عالم ، اديب اوشاعر شخص ښاغلي فضيلتمآب مولوي عبدالله (شفیقي) يو علمي پراخ مرکز تاسيس کړيدی اوپه هغه که طالب العلمانو ته داسلامي علومو زده کړې ورکول کيږي . دنوموړې رسالې ليکوال ښاغلی عبدالرحيم فوزي (هروي) دمحمدامين (هروي) زوي اودگل احمد(هروي) لمسی چې په (۱۳۲۸ هـ ش) کال په همدې کوڅه کې زيږيدلی دی . اوپه (۱۳۵۲ هـ ش) کال کې دهرات جامع شريف له عالي دارالعلوم څخه فارغ شوی دی . ددې رسالې ليکوال څوکلونه په ديني مدرسو اوبښوونځيوکې طالب العلمانو او زده کوونکوته داسلامي علومو تدريس کړيدی ، چې په دې دوران کې يې گڼ شميرکتابونه اورسالي ليکلې دي خو ؛ په دې وروستيوکې يې ديوه داسې مهم اومعتبر اثرليکلوته ملا وتړله چې دا اثردلمانځه په قعدوکې د شهادت په گوته داشارې د سنت د ژوندي کولو لپاره يواړين امر بلل کيږي .

د ژباړن ژوندلیک ته لنډه کتنه:

نوم اوتخلص: نعمت الله پټانزی. دپلارنوم: شهید اسدالله صدیقی. دنیکه نوم: عبدالغیاث.

زوکړه:

نعمت الله پټانزی په (۱۳۶۷ هـ ش/ ۱۹۸۸ م) کال کې دوردگو ولایت دسیدآباد ولسوالۍ دشینیز د درې دپټانخیلو په کلي کې په یوه درنه اودینداره کورنۍ کې زیږدلی دی.

زده کړې:

- لومړنۍ زدکړې یې ترشپږم ټولګي پورې دوردگو ولایت دسیدآباد ولسوالۍ دسعدیې په لومړنۍ ښوونځۍ کې ترسره کړې دي.
- منځنۍ او ثانوي زده کړې یې هم دوردگو ولایت سیدآباد ولسوالۍ دحضرت خالدبن ولید (رض) تکې په عالي لیسې کې ترسره کړې اوله نوموړې لیسې څخه په (۱۳۸۶ هـ ش) کال کې په اعلی درجه (اول نومره) فارغ شو.
- دکانکورله آزمویني وروسته دهرات پوهنتون داقتصادومدیریتي علوموپوهنځۍ ته بریالی شو، اگرچې یو کال یې په دې تحصیلي دوره کې دځینو ستونزو له امله ځنډراغی خوله نوموړې پوهنځۍ څخه په (۱۳۹۱ هـ ش) کال کې په پوره بریالیتوب سره فارغ التحصیل شو.
- نعمت الله پټانزی په (۱۳۹۰ هـ ش) کال کې دمدیریت او تجارت (Business Administration) په څانګه کې دجرمني ددوست هیواد دهانس بنیاد (Hones Foundation) لخوا دافغانستان دسوداګرۍ اوصنایعوله خونې څخه ترشپږمیاشتنيو عملي اونظري زده کړو وروسته تصدیق نامه لاس ته راوړې ده.
- نعمت الله پټانزی په (۱۳۸۸ هـ ش) کال کې دجمعیت اصلاح افغانستان داسلامي معارف له کورس څخه هم تصدیق نامه ترلاسه کړې ده.

آثار اولیکنې:

1. دلمانځه په قعدوکې دشهادت په گوته اشاره (ژباړه، همدا اثر).
2. په اسلام کې دږیرې حکم (ژباړه، ناچاپ اثر).
3. دپټان ننگ (شعري ټولګه، ناچاپ اثر).
4. ترمې اوبنګې (دحمدونو او نعتونو شعري ټولګه، ناچاپ اثر).
5. دغیرت څیره (دغازي شیرخان وردګ په ژوند او خاطرو هر اړخیزه څیړنه، ناچاپ اثر).
6. جیومتريک مفاهیم اوفورمولونه (ناچاپ اثر).
7. رنگینې کرښې (دپوهنتون خاطرې، ناچاپ اثر).
8. ګڼ شمیر نورې مقالې چې د هیواد په بیلابیلو مجلو، ورځپاڼو او ویب پاڼو کې خپرې شوې دي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library